



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Profesní motivace vychovatelů dětského domova

Diplomová práce

Studijní program:

N7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Vychovatelství

Autor práce:

Bc. Lucie Korubová

Vedoucí práce:

doc. PaedDr. Dr. Petr Urbánek
Katedra pedagogiky a psychologie



ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lucie Korubová
Osobní číslo: P17000643
Studijní program: N7505 Vychovatelství
Studijní obor: Vychovatelství
Název tématu: Profesní motivace vychovatelů dětského domova
Zadávající katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zjistit motivy vychovatelů dětského domova v jejich profesi.

Metoda:
- rozhovor

Požadavky:
- rešerše literatury;
- orientace v tématice.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- GAVORA, P., (2010). Úvod do pedagogického výzkumu. 2. vyd. Brno: Paido.
- ŽEJDL, J., (1976). Práce vychovatele ve specializované skupině. 1. vyd. Praha: SPN.
- ŽUFNÍČEK, J., et al., (2012). Vybraná témata výchovatské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělání.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání diplomové práce:

11. dubna 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

18. prosince 2019


prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.


doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že se na mou diplomovou práci plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo spoužitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

4. prosince 2019

Bc. Lucie Korubová

Poděkování

Ráda bych touto cestou velice poděkovala panu doc. PaedDr. Dr. Petrovi Urbánkovi za vstřícnost, ochotu a lidskost při odborném vedení mé diplomové práce. Byla jsem obohacena jeho podnětnými a užitečnými radami, za které jsem nesmírně vděčná.

Dále bych ráda poděkovala svému příteli Jiřímu a dnes již narozené dceři Amálce za podporu a veškerou pomoc při psaní práce. Byla to pro mě opravdu životní zkušenost.

Abstrakt

Ústředním tématem diplomové práce, která nese název „*Profesní motivace vychovatelů dětského domova*“, jsou profesní motivy vedoucí vychovatele k volbě tohoto specifického povolání.

Výzkumná část se koncentruje na představení teoretických východisek, jež jsou seřazena do kapitol dle obecného zaměření směřující k hlavnímu tématu diplomové práce. Jedná se o definici výchovy, neboť výchova je bezprostřední pracovní náplní vychovatele v ústavním zařízení. Dále se v práci zaměřuji na náhradní rodinnou péči a školská výchovná zařízení. Funkce náhradního rodiče patří dle mého názoru mezi nejobtížnější profese obecně, a to z toho důvodu, že rodina je primární skupinou ovlivňující dítě. V práci je také zahrnuta historie ústavní výchovy, osobnost vychovatele a kapitola představující vychovatele dětského domova. Také se věnuji kapitolám, které nesou název význam motivace a profesní motivace. Ty jsou klíčové pro diplomovou práci. Každý jedinec je k různým činnostem různě motivován. Motivace představuje originální individuální proces, při kterém si jedinec utváří cíle.

Ve výzkumné části uvádím motivy zjištěné formou polostrukturovaných rozhovorů. Hlavním cílem práce je zjistit motivy vychovatelů dětského domova v jejich profesi.

Klíčová slova

Vychovatel, dětský domov, školské výchovné zařízení, motiv, profesní motivace, motivace.

Abstract

The main topic of the thesis, entitled „*Professional motivation of educators in children's homes*“, is the professional motives leading the educator to choose this specific profession.

The theoretical part introduces a professional insight into the topic of the thesis. It is education, which is a direct content of the job of educator in institutional facility. We also focus on alternative family care and school educational facilities. The function of surrogate parent is, in my opinion, one of the most difficult jobs in general. The main reason is that family is the primary group affecting the child. The thesis also includes the history of institutional care, the personality of the educator and the chapter introducing the educator in the children's home. At the end of the practical part we are dealing with a motivation and the professional motivation. The final chapters are crucial for the thesis. Each individual is motivated differently for different activities. Motivation means for each of us an original individual process.

In the practical part, we will get to know the motives in the form of semi-structured interviews. The main aim of the thesis is to find out the motives of educators in children's homes in their profession.

Key words

Educator, children's home, school educational facility, motive, professional motivation, motivation.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Definice výchovy	10
3	Náhradní rodinná péče	11
	3.1 Formy náhradní rodinné péče	12
4	Školská výchovná zařízení – smysl a funkce.....	13
	4.1 Formy školských výchovných zařízení.....	16
5	Historie ústavní výchovy v České republice	18
	5.1 Péče o děti a mládež do období středověku	18
	5.2 Péče o děti a mládež ve filantropickém myšlení a osvícenství.....	19
	5.3 Ústavní péče o děti a mládež do roku 1914	20
	5.4 Ústavní péče po roce 1914.....	22
	5.5 Ústavní péče o děti a mládež na prahu 21. století.....	23
6	Osobnost vychovatele	24
7	Vychovatel dětského domova	26
	7.1 Odborná kvalifikační příprava vychovatele.....	27
	7.2 Profesní povinnosti vychovatele	28
	7.3 Rizika profese vychovatele	29
8	Význam motivace.....	30
	8.1 Klasifikace motivů	32
	8.2 Vybrané teorie motivace	33
	8.2.1 McClellandova motivační teorie úspěchu	34
	8.2.2 Murrayho teorie potřeb	35
	8.2.3 Herzbergova dvoufaktorová teorie motivace.....	35
	8.2.4 Maslowova teorie potřeb	36
	8.2.5 Vroomova teorie expektance	37
9	Pracovní motivace	37
	9.1 Definice pracovní motivace	38
	9.2 Motivace vychovatele dětského domova k práci	38
10	Teoretická analýza	40
11	Výzkumná část	41
	11.1 Cíl výzkumného šetření.....	41
	11.2 Metodologie výzkumného šetření	41
	11.3 Struktura rozhovoru	42
	11.4 Popis výzkumného vzorku	43
	11.5 Výsledky a jejich analýza.....	44
	11.5.1 Shrnutí zjištěných klíčových profesních motivů	63
12	Diskuse a závěr	64
13	Seznam použitých zdrojů	66

1 Úvod

Profesní motivace vychovatelů dětského domova představuje klíčové téma této diplomové práce. Můj zájem a zároveň i důvod pro volbu výše uvedeného tématu je osobní rodinné zázemí, které mi poskytli právě alternativní rodiče (vychovatelé) pracující v dětském domově. V dětském domově jsem žila 14 let. Měla jsem to štěstí, že lidé, kteří mi nahrazovali rodinu, mě pozitivně, svou péčí, výchovou a vedením ke vzdělávání, směřovali a zároveň připravovali na můj budoucí život. Ke psaní diplomové práce mě dále vedla osobní zvědavost, zda takové chování, které na mě působilo během dětství, skrz pečující vychovatele, bylo či je ovlivněno jejich motivací k povolání. Zajímají mě důvody vedoucí k jejich specifické profesi.

Výsledkem motivace je projev lidského chování a jednání, které udává jedinci směr dosáhnout svého cíle. S motivací se setkáváme nejen v profesi, ale také v každodenním životě. Bez motivace by osobnost jedince nebyla produktivní, ať už ve smyslu naplnění osobní vize nebo k prosperitě druhých.

Hlavním úkolem vychovatele dětského domova je poskytnutí plnohodnotné péče, výchovy a vzdělávání dětem bez rodiny. Dle mého názoru takový vychovatel vykonává dobře odvedenou práci například prostřednictvím přirozené autority, autenticity, nepotlačování individuality a respektování rovnosti s dětmi. Pokud vychovatel splňuje tyto hlavní body, které mu pomáhají vytvořit si důvěru u dětí, pak jeho práce zvyšuje kvalitu lidského života dětí a do jisté míry je plnohodnotně připraví na jejich budoucí život.

Ale proč vychovatel dětského domova pracuje v tomto oboru? Co ho motivuje? Vykonává svou práci za účelem solidarity, lásky k dětem, přání někoho druhého, platového ohodnocení, vzoru vlastního rodinného zázemí aj.? Tímto tématem se budu zabývat ve výzkumné části.

Diplomová práce vychází z odborné literatury k danému tématu. Ve výzkumné části se seznámíme s pojmy, které jsou, dle mého mínění, spojeny s vychovatelem dětského domova a jeho profesní motivací. Jsou jimi výchova, náhradní rodinná péče, školská výchovná zařízení, historie ústavní výchovy v České republice, osobnost vychovatele, vychovatel dětského domova, motivace a pracovní motivace.

Výzkumná část je orientována na charakteristiku tří vybraných respondentů neboli vychovatelů, kteří dlouhodobě pracují ve stejném, však neuvedeném dětském domově. Dětský domov nekonkretizuji, jelikož chci zachovat anonymitu pracovníků podílejících se na výzkumu výše uvedené diplomové práce prostřednictvím rozhovorů.

Cílem práce je zjistit motivy vychovatelů dětského domova v jejich profesi. Závěrem práce je vyhodnocení čili kódování rozhovorů tří vybraných vychovatelů dětského domova.

2 Definice výchovy

Úvodní kapitola se obecně zabývá pojmem výchovy. Dle mého názoru je výchova bezprostřední pracovní náplní pro funkci vychovatele v ústavním zařízení. Výchova je proměnlivým fenoménem, který se odvíjí od dané epochy, kultury a politického zaměření. Pokud je vychovatel ten, který má dítě pozitivně ovlivnit pro jeho budoucí život, tak mu s tím právě pomůže „správná“ výchova. „Správná“ čili kladná výchova by měla podporovat individualitu jedince, klást důraz na autenticitu, rovnost, respekt, pravidla a směřovat k sebevýchově i spolupráci.

„Výchova je soustavné a systematické působení na jedince (či skupinu), které je zaměřeno na kultivaci prožívání, seberegulaci chování, osvojení si žádoucích sociálních kompetencí a trvalé zvnitřnění kulturních hodnot.“ (Jedlička, 2014, s. 240)

„Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“ (Pelikán, 1995, s. 36)

Dle mínění autorů Čápa a Mareše (2001) je výchova proces, ve kterém se jak vychovávající, tak i vychovávaní navzájem ovlivňují ve společné aktivitě a také se formují a vyvíjejí ve společné pedagogické interakci a komunikaci. Výchovu rodičů, vychovatelů, pedagogů lze chápat jako cílevědomou a systematickou činnost působící na vychovávané (děti a mládež), při které se rozvíjí postoje, hodnoty a názory u vychovávaných. (Čáp, Mareš, 2001)

Výchovu dle některých autorů můžeme rozlišovat v užším, či širším pojetí. Výchova jako význam užšího smyslu je oblast speciálního výchovného působení zaměřující se na konkrétní stránku osobnosti dítěte, kdežto výchova jako význam širšího smyslu se zaměřuje na celek osobnosti dítěte včetně těch, kteří se participují na výchově dítěte. (Janiš, Loudová, 2011)

Janiš a Loudová (2011) tvrdí, že: *„v obecném pojetí výchovu chápeme jako specificky lidskou činnost zaměřující se na péči o fyzický, psychický vývoj člověka, včetně, osvojení*

nezbytně důležitých vědomostí, dovedností, utváření názorů na svět a dodržování společensky žádoucích mravních norem.“ (Janiš, Loudová, 2011, s. 15)

Tyto definice jsou ovlivněny danou epochou, ve které autor žije. Výchova je celoživotním procesem. Cílem výchovy je dle mého názoru vychovat z jedince kultivovanou osobu. Kultivace ve smyslu zdravého vývoje jedince a jeho následné prosperity pro společnost.

3 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče a školská výchovná zařízení jsou alternativy rodinného zázemí, které poskytují pěstouni nebo vychovatelé. Vychovatelé by měli respektovat hodnoty každého lidského života, být altruističtí, dopřávat dětem lásku prostřednictvím pocitu bezpečí a jistoty, klást důraz na lidskou existenci a svobodu a zabývat se subjektivností a individualitou jedince. Funkce náhradního rodiče patří dle mého názoru mezi nejobtížnější profese obecně, a to z toho důvodu, že rodina je primární skupinou ovlivňující dítě. To v prostředí rodiny získává vzorce chování, normy, návyky, hodnoty a způsoby. Vychovatel se ve svém povolání setkává s dětmi, které jsou v tomto ohledu handicapované. Vychovatel si pak musí získat plnohodnotnou důvěru, aby takové dítě šlo tak říkajíc v jeho stopách. Proto si myslím, že je jeho profese obtížná.

„Náhradní rodinná péče je určena dětem, které svoji rodinu ztratily nebo vůbec nenalezly, anebo dětem, které vlastní rodiče sice mají, ale ti se o ně nemohou, neumí, či nechtějí starat.“ (Jedlička, 2015, s. 391)

Základním faktorem indikace alternativního rodinného zázemí je přerušení, rozbití, či neexistence vztahu biologických rodičů vycházející ze sociálně-právního hlediska. Náhradní rodinnou péčí rozumíme službu předcházející ústavní péči. Veškerá péče je takovýmito dětem předávána od náhradních rodičů čili pěstounů. (Jedlička, 2015)

Každé dítě potřebuje lásku a někam patřit. Někdy je to opravdu těžké v rámci jeho nepříznivého prostředí, či nefungující rodiny. To má značný dopad na vývoj dítěte. Náhradní rodinná péče se především snaží zajistit dětem život v prostředí, které se co nejvíce přibližuje k tzv. zdravé rodině. Právě výběr vhodné rodiny závisí na životní etapě opuštěného dítěte i jeho soužití v budoucí rodině. (Bubleová, 2002)

Pěstounská péče je zejména upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Součástí pěstounské péče je také zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a právních předpisů o sociálním zabezpečení. (Bubleová, 2002)

3.1 Formy náhradní rodinné péče

Jedlička (2015) uvádí profesionální pěstounskou péči, jež je novou formou prozatím v začátcích svého vývoje. Pěstouni pak poskytují dětem rodinnou péči, ale jen dočasnou, tedy krátkodobou. Jedná se zpravidla o jeden rok. *„Její časový rozsah je vymezen potřebou dítěte a jeho původní rodiny. Z pěstounství se má stát v podstatě klasická placená práce.“* (Jedlička, 2015, s. 391) Podstatným znakem profesionální pěstounské péče je připravenost pěstouna přijmout kojence do péče. Jejím úkolem je poskytnout ohroženému dítěti zázemí a připravit ho popřípadě na návrat do původní rodiny. (Jedlička, 2015)

Oproti tomu existuje i pěstounská péče dlouhodobá. Jde o rodiče, kteří jsou řazeni do evidence vhodných osob k výkonu pěstounské péče dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dlouhodobá pěstounská péče poskytuje ohroženému dítěti zázemí a péči zpravidla do 18. roku dítěte, po dobu studia až do 26 let. (Jedlička, 2015)

Obě tyto formy náhradní péče jsou finančně ohodnoceny příspěvky, které by měly sloužit k individuálním hmotným potřebám dítěte. *„Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“* (Bubleová, 2002)

V neposlední řadě je tu i forma osvojení, kdy mezi osvojitelem a osvojencem vznikají vztahy jako mezi rodiči a dětmi. (Jedlička, 2015) Osvojení je posláním osvojitelů s cílem nahradit nezletilému dítěti chybějící stabilní rodinné prostředí přispívající výchovou, péčí a láskou. Jedná se zde o rodinu, která již žádnou finanční podporu na dítě

nedostává. Pro osvojení neboli adopci je třeba souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte. (Bubleová, 2002)

Dle názoru Zezulové (2012) existuje několik forem náhradní rodinné péče, které většina populace nerozlišuje. Dle Zezulové adopce neboli osvojení se týká dětí, jež jsou tzv. právně-volné. To znamená, že se biologická rodina vzdala dítěte hned po narození a po uplynutí ochranné lhůty, která je stanovena po dobu šesti týdnů, neprojevila o dítě zájem. Dále se může jednat o období tzv. kvalifikovaného nezájmu rodiny, kdy u novorozenců to jsou dva měsíce a u starších dětí až šest měsíců. Po uplynutí této dětské brzké epochy mohou být děti právně uvolněny a nabídnuty k osvojení ke schváleným žadatelům neboli náhradním rodičům. (Zezulová, 2012)

„Osvojení je právně zakotveno v § 63 – § 73 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a osvojení nezrušitelné § 74 – § 77 zákona o rodině.“
(Bubleová, 2002)

Již zrušené kojenecké ústavy byly nedílnou součástí v systému péče o ohrožené děti. Nyní je nahradily dětské domovy do tří let, které se upravují dle zákona č. 147/2016 Sb., zákona, kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). Tento typ zařízení poskytuje dětem i zdravotní péči. O děti se tedy starají vychovatelky společně se zdravotními sestrami. Jde o zařízení krátkodobé neboli dočasné. Dětský domov do tří let se snaží spolupracovat s biologickou rodinou. Má velkou snahu dítě vrátit zpět do funkční biologické rodiny. Když však soud nařídí ústavní výchovu, je takové dítě po třetím roku života umístěno do ústavního zařízení – dětského domova. Zpravidla je dítě umístěno do nejbližšího dětského domova od bydliště. (Jedlička, 2015)

4 Školská výchovná zařízení – smysl a funkce

Jak již jsme výše zmiňovali, alternativou rodinného zázemí jsou i školská výchovná zařízení. Školská výchovná zařízení jsou instituce neboli ústavy poskytující domov pro děti bez rodiny. V těchto ústavech pracují tzv. vychovatelé. Vychovatel představuje náhradního rodiče a děti ho v tomto nahrazujícím rodinném prostředí přezdívací „strejdou a tetou“.

Ústavní výchova je ukládána na základě soudního rozhodnutí o ústavní výchově, na základě občanskoprávního řízení, dle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině – vztahy mezi rodiči a dětmi (druhá část). Může být nařízena jen u nezletilých dětí. (Novotná, Fejt, 2009) Je učena dětem a mládeži z nevyhovujícího rodinného zázemí. Rodina dětem nevěnuje potřebnou péči či je jejich výchova ohrožující vůči dítěti. Patří sem i děti, o které se jejich rodina nemůže postarat z vážných důvodů, například zdraví rodiče, rodič ve výkonu trestu apod. Ústavní výchova je institutem rodinného práva. (Musil, 2014)

Ochranná výchova je ukládána dětem se závažnými poruchami chování (trestní činnost), na základě soudního rozhodnutí o ústavní výchově. Většinou si v předchozí době tyto děti prošly preventivně výchovným opatřením, ve kterém selhaly. Ochranná výchova je institutem trestního práva. (Pávková, 2002)

Funkcí školských výchovných zařízení je „*poskytnutí péče, výchovy a vzdělávání dětem umístěným na základě žádosti rodičů, nebo osob zodpovědných za výchovu, doložené stanoviskem orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Školská výchovná zařízení především poskytují plné přímé zaopatření a výchovu a vzdělávání dětem.*“ (Jedlička, 2015, s. 395)

Ústavní péče zajišťuje svěřencům (dále dětem) ochranu a pomoc. Smyslem ústavní výchovy je dítěti bez domova zajistit co nejpříjemnější podmínky pro jeho individuální vývoj a jeho specifické potřeby. Ústavní péče se tedy podřizuje potřebám svých dětí. Úlohou vychovatelů je v dítěti vyvolat důvěru podobnou jako v rodině. Neposledním smyslem výchovy v ústavním zařízení je připravit jedince na jeho budoucí život čili se soustředit na jeho adaptaci ve společnosti. Školská výchovná zařízení poskytují dětem co nejdůvěryhodnější rodinné podmínky, včetně nabídky volnočasových aktivit a sebeobslužných činností. Věnují se bezprostředně přípravě na vyučování nebo povolání. (Pávková, 2002)

Dle mínění Matouška (1999) je za základní výchovnou funkci ústavního zařízení považována podpora a péče dětí. Ve všech zařízeních se vychovatelé snaží dětem poskytnout chybějící zázemí a péči, bez nichž se děti neobejdou. Tato funkce je důležitá pro zdravý vývoj dětí. Další výchovnou funkcí je výchova a snaha o dosažení

korektivních změn v osobnosti a způsobech chování. Matoušek (1999) také uvádí, že jde o společného jmenovatele neboli úsilí o změně stavu. Předpokládá, že dítě, později dospělý jedinec, opustí ústavní zařízení ve smyslu jeho cílů. Poslední výchovnou funkcí je zamezení případného vyloučení a postupné vytlačení represe (násilí). Tento cíl se především vztahuje na ochrannou výchovu dětí. Podstatou je preference ochrany společnosti. (Matoušek in Fischer, Škoda, 2008)

Ústavní výchovu zpravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Diferenciace školských výchovných zařízení může být různá, například dle obtížnosti výchovy, mentální úrovně, věku, zdravotního postižení, popřípadě pohlaví apod. Na základě soudního rozhodnutí o ústavní výchově jsou v oprávněných případech v zájmu vývoje dítěte do takovýchto zařízení umisťovány i děti s fyzickým, smyslovým, mentálním postižením, s vadami řeči či děti s dalšími vadami. (Jedlička, 2015)

Pro výkon ústavní a ochranné péče existují v České republice tyto formy zařízení:

- Diagnostický ústav je zařízení internátního typu, ve kterém během zpravidla nepřesahující osmitýdenní pobyt dítěte probíhá jeho komplexní vyšetření z hlediska psychologického a pedagogického. Na základě komplexního vyšetření umisťuje diagnostický ústav děti či mladistvé do dalšího zařízení (dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav). Diagnostický ústav také poskytuje preventivní a výchovnou činnost v rámci výchovy rodičů s problémovými dětmi. (MŠMT, 2002)
- Dětský domov pečuje o ohrožující děti ze strany rodičů. Ve většině případů zde žijí děti s normálním duševním vývojem. Domov zohledňuje osobní potřeby dětí. Vykonává funkci výchovnou, sociální i vzdělávací. (MŠMT, 2002)
- Dětský domov se školou zajišťuje péči dětem se závažnými poruchami chování. Domov má také za účel poskytovat péči těm, kteří mají přechodnou, nebo trvalou duševní poruchu a vyžadují výchovně léčebnou péči. Tudíž obecně tyto děti nejsou vzdělávány ve škole, nýbrž přímo v budově domova, jelikož jsou nebezpeční nejen vůči sobě, ale i okolí. (MŠMT, 2002)

- Výchovný ústav zajišťuje péči dětem starším 15 let (možno i 12 let – dle závažnosti chování jedince), které mají vážné poruchy chování. Jsou nebezpečné především vůči okolí i vůči sobě samotným. Těmto dětem je uložena ústavní i ochranná výchova. (MŠMT, 2002)

4.1 Formy školských výchovných zařízení

Dětský diagnostický ústav

Dětský diagnostický ústav je instituce vykonávající funkci diagnostickou, tj. zjišťuje psychologickou, sociální a pedagogickou oblast a úroveň dětí, které jsou na základě této diagnostiky přemístěny do příslušného školského zařízení. Dětský diagnostický ústav také plní funkci výchovně vzdělávací, tzn., že výuka je prováděna přímo v budově ústavu. Dále vykonává terapeutickou, organizační a metodickou funkci. (Jedlička, 2015)

Oblast působnosti neboli tzv. územní obvody určuje diagnostickému ústavu ministerstvo školství. Diagnostický ústav také pro ministerstvo školství vypracovává návrhy potřebných změn v síti dětských domovů a výchovných ústavů v oblasti působnosti (územních obvodů) a upozorňuje ho na vzniklé situace, které vyžadují zásah zřizovatele. Vede evidenci dětí, jež jsou umístěny v zařízeních náhradní rodinné péče, a také vede evidenci o volných místech ve školských zařízeních náhradní výchovné péče. (Pilař in Jedlička, 2004)

Diagnostický ústav nabízí minimálně tři výchovné skupiny, které jsou o počtu čtyř až osmi dětí. V ústavu se délka pobytu dítěte pohybuje kolem dvou měsíců. Délka pobytu je individuální, jelikož některé děti mohou mít specifické potřeby. Na základě komplexního vyšetření ústav doporučuje přemístění dítěte do odpovídajícího dětského domova či výchovného ústavu. (Jedlička, 2015)

Dětský domov

Výkon ústavní výchovy bez vážných poruch chování, na základě rozhodnutí soudu, zajišťují dětské domovy. *„Jejich úkolem je zajistit všestrannou výchovu, sociální a materiální péči dětem a mládeži postrádající z nejrůznějších příčin vlastní pozitivní rodinné prostředí.“* (Švancar, Buriánová, 1988, s. 161)

Věkové ohraničení dětí žijících v dětském domově je zpravidla od třetího roku života až do osmnácti let. Po dobu studia, vzorového chování a plnění nadstandardních aktivit, jako je například reprezentace, může dítě prodloužit pobyt v dětském domově do 26 let prostřednictvím sepsané dohody přímo s ředitelem konkrétního dětského domova.

Charakteristickým rysem dětského domova jsou rodinné skupiny. Domov nabízí nejméně dvě a nejvíce osm rodinných skupin. Zpravidla v jedné rodinné skupině žije pět až osm dětí. Počet dětí v rodinné skupině záleží na jejich mentální a zdravotní úrovni. (Jedlička, 2015)

Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je poskytování péče pro děti s vážnými poruchami chování. V domově vyrůstají děti ve věku od tří do osmnácti let. Tyto domovy jsou charakteristické architektonicky velkým komplexem, jelikož jsou uzpůsobeny k ústavní péči a zároveň k výuce. Žijí zde děti ohrožující nejen samy sebe, ale i okolí (dětí, učitel apod.)

Dětské domovy se školou mají též jako dětské domovy rodinné skupiny. Domov nabízí nejméně dvě a nejvíce osm rodinných skupin jako běžný dětský domov. (Jedlička, 2015)

Výchovný ústav

Výchovné ústavy zajišťují ochrannou výchovu pro děti s vážnými poruchami chování. Ve výkonu ústavní výchovy ve výchovném ústavu jsou děti starších patnácti let, možno i mladší dvanácti let – záleží na individuálním závažném výchovném problému dítěte. Pro výchovný ústav jsou typické výchovné skupiny, kterých může být opět nejméně dvě a nejvíce osm. Počet dětí ve skupině záleží na míře obtížnosti výchovy dětí, na jejich mentálním a zdravotním postižení. (Pilař in Jedlička, 2004)

Výchovné ústavy mohou mít specifika ve výchovných skupinách. Jedná se o různá zaměření, která nabízí svým klientům speciální péči. Jedná se o výchovné skupiny, například s drogovou závislostí, s hyperaktivitou, s extrémními poruchami chování. (Jedlička, 2015)

5 Historie ústavní výchovy v České republice

Historie je proměnlivá stejně jako výchova. Záležitost počátků ústavní péče se postupně mění. Je ovlivněna epochou, kulturním děním, politickým zřízením a dalšími aspekty.

5.1 *Péče o děti a mládež do období středověku*

Počáteční předchůdci zařízení ústavní výchovy vznikly, až když lidstvo změnilo postoj k dětem či názor na celkové dětství. V dobách starověku děti byly vedeny k armádě. Měly zastupovat roli vojáka dobývajícího nebo ochraňujícího území. Dospělými byly děti znevažovány a byly brány jako věc vhodná k práci nebo obchodu. Usmrcovány hned po narození byly ty děti, které se narodily s výrazným postižením. Začínajícím zařízením pro děti bez rodiny (počátky ústavní výchovy) se stalo náboženství a altruismus. Odložené děti (sirotci) dostávaly péči v institucích, které měly podobu azylu a útulku nebo i klášterů. „*První nalezenec (institut nabízející péči pro odložené děti) byl založen v Miláně roku 787. Péče o odložené děti začala ve 4. století, kdy byl v Cařihradě zřízený útulek pro opuštěné děti.*“ (Vocilka, 1999, s. 19) Rozvoj a specifčnost zařízení tohoto typu nastaly na konci středověku.

V 7. století nastala výrazná změna pro etapu lidského života, která byla rozdělena do několika životních fází. To bylo zachováno až do 19. století. Pohled na děti a jejich život se postupně měnil. Rakouský občanský zákoník v roce 1811 upravoval podmínky věkové hranice dítěte. Dle něj byl člověk považován za dítě do sedmi let života. Práva dětí byla na počátku svého vývoje. (Halířová, 2012)

Demografický vývoj ovlivňoval zacházení s dětmi na českém území. Chápání individuality osobnosti člověka záleželo také na politickém a urbanistickém vývoji a na sociálně-ekonomických zájmech státu neboli na aktuálním stavu probíhající ve společnosti. Církev společně s panovníkem a vyšší šlechtou začali postupně eliminovat sociální problémy ve společnosti. Mezi největší sociální problémy patřila vysoká úmrtnost, která byla spojena se špatnými hygienickými podmínkami. Dále se vyskytoval hladomor neboli nedostatečný příjem potravy či šíření infekcí. Nalezence se začaly vyvíjet ve formě špitálů, chudobinců a sirotčinců. Svěřenci těchto ústavů byly například děti pocházející z nemanželského soužití. Mohly tam přebývat i ženy ovdovělé nebo právě svobodné. V nalezenci tyto matky pracovaly jako kojné. Každé

dítě dostalo ošacení, základní zdravotní ošetření, stravu a bydlení. Některé nalezence zřizované církví děti vzdělávaly. Ostatní se věnovaly hospodářství (obdělávání půdy a statků). Za prvního nejznámějšího předchůdce výchovného ústavu je pokládán ústav Vlašský špitál, který se nacházel na Malé Straně v Praze. V roce 1602 ho založili Italové a plnil funkci azylového zařízení. Poskytoval péči sirotkům a nemanželským rodičkám. (Halířová, 2012)

5.2 Péče o děti a mládež ve filantropickém myšlení a osvícenství

V 18. století za vlády Marie Terezie při reformaci nastaly změny ve školství a ve zdravotnictví. Pro monarchii bylo velmi důležité zdraví a vzdělání občanů. Zdravý a vzdělaný občan byl přínosný pro celou společnost nežli občan odkázaný na druhé. Na základě této reformy se zlepšila kvalita života ve společnosti. (Halířová, 2012)

Na konci 18. století filantropové (vyznavači lásky k člověku) zdůrazňovali nutnost užitečnosti člověka. Usilovali také o změnu života dětí. V rámci industriální výchovy si měly děti z chudých rodin osvojit základní principy řemesel. Na základě tohoto osvojení by děti docílily samostatnosti a nezávislosti ve výdělečnosti, aniž by byly odkázány na tzv. almužnu. (Kasper, Kasperová, 2008)

Švýcar Jan Jindřich Pestalozzi byl zastánce industriální výchovy v institutu dětí pocházejících z chudých rodin. Pestalozzi byl zakladatelem výchovného ústavu v Neu Hofu v Německu. Charakteristickým rysem pro výchovný ústav bylo poskytování rodinného (domácího) zázemí, které dětem nabízelo péči, výchovu a možnosti vyučení řemesla či snahu o vytváření atmosféry smyslu pro domov. (Švancar, Buriánová, 1988)

Na přelomu 18. a 19. století, tedy v průběhu průmyslové revoluce, se zneužívaly chudé děti pro práci mnohem více než v předchozí době. Chudé dítě mohlo být celoživotně ovlivněno kvůli svému sociálnímu statutu. Dle Halířové (2012) se pro děti hledaly nejrozumnější způsoby a prostředky, které by nahradily rodinu těmto dětem. Základní potřeby dětí měla zabezpečit vrchnost zastupující rodinu. (Halířová, 2012)

5.3 Ústavní péče o děti a mládež do roku 1914

V 19. století bylo lidstvo ovlivněno průmyslovou revolucí, stavěním železnic a změnami v hospodářství. Vlivem zlepšení zdravotní péče v 19. století se začal prodlužovat věk dětí. Lepší zdravotní péči měly pouze rodiny z vyšší třídy. Chudé rodiny s rozdílnými sociálními podmínkami trpěly společností. Poskytnutí zdravotní péče se pro ně také nezměnilo.

V tomto období se začínalo pracovat s termínem zanedbanost dětí a mládeže, což znamenalo, že zaměstnané matky starající se i o domácnost nekonaly výchovu dětí tak, aby je měly pod dozorem. Tyto děti se pak toulaly v ulicích. S touláním narůstala kriminalita dětí a mládeže. Společnost proto vytvořila specializované ústavy neboli polepšovny, jinak řečeno trestnice nebo vychovatelny, kam děti byly odebrány rodinám na převýchovu. Zpravidla je umísťovali do nejbližšího zařízení tohoto typu. Každý ústav pro zanedbané děti si stanovoval vlastní způsoby práce či péče s dětmi. „*Úkolem vychovatelem byla především prevence delikvence dětí a mládeže. Pedagogická činnost spočívala v tradiční řádové organizaci s pevným systémem odměn a trestů.*“ (Rýdl, 2014, s. 21) Péče byla poskytována spíše chlapcům. Po ukončení dvanáctého, později čtrnáctého až šestnáctého roku života opouštěly ústavy a vrátily se domů. Rodina pak opět převzala pravomoc veškeré péče svého dítěte. Jestliže daná rodina nebyla hmotně zaopatřena a neměla potřebné prostředky pro péči dítěte, ústav se snažil takovému dítěti vyhledat vhodný studijní obor, nebo pracovní pozici.

V roce 1811 existoval zákoník, který definoval povolené zacházení s dětmi a mládeží. Zákoník chránil děti a mládež před fyzicky náročnou prací, před prostitucí a před naváděním k žebrotě. Později roku 1873 vyšel zákon, který upravoval v té době nový, protitulácký zákon definující podmínky žebrajících dětí na ulicích. Při přistižení dítěti hrozilo odebrání z rodiny. (Halířová, 2012)

V roce 1839 vznikl nejstarší ústav na českém území nesoucí název Jednota pro blaho propuštěných mladistvých káránců. Významným ústavem na našem území byla chlapecká vychovatelna v Hradci Králové, která byla založena v roce 1910. Primárním účelem vychovatelny byla příprava chlapců pro jejich praktický život. Vychovatelna měla ve svém komplexu přidruženou i jednu z prvních pomocných škol. Dalším

významným zařízením pro ústavní péči byla dívčí převýchovna pod vedením Marie Červínkové-Riegrové a vychovatelna manželů Olivových. Manželé Olivovi postupně otvírali komplexy budov různého zaměření, patří sem objekty pro výkon ústavní výchovy a léčebny dětí. (Halířová, 2012) „*Svěřencům personál poskytoval i péči po propuštění (hledání práce a bydlení) a v řadě případů s nimi zůstával v dlouhodobém kontaktu.*“ (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 151)

Vlivem nadměrné zaměstnanosti rodičů vytvořila společnost preventivní opatření před odebráním dětí z rodin. (Halířová, 2012) Preventivní opatření měla podobu jeslí a opatroven. Měla vést ke snížení rizika kriminality dětí a mládeže. Jejich funkcí bylo připravit dítě na vzdělání ve školách a doplnit rodinnou výchovu. V roce 1844 byly v Paříži zřízeny první jesle. V Čechách, konkrétně v Kutné Hoře a v Nymburce, se první jesle otevřely v roce 1853. Jesle byly zpoplatněnou službou pro vyšší společnost. Zcela nemajetné rodiny měly ošetření v jeslích finančně prominuto. Do jeslí byly přijímány děti ve věkovém rozmezí čtyř až šesti let. Jesle v 19. století bychom téměř přirovnaly k dnešním mateřským školám. (Halířová, 2012)

Zakladatelem první opatrovny v 19. století v Čechách byl Jan Svoboda, který patřil mezi první průkopníky směrů předškolní výchovy. Svobodova první opatrovna byla otevřena roku 1832 Na Hrádku v Praze. (Kasper, Kasperová, 2008) Halířová (2012) uvádí, že v opatrovnách vychovávali pouze muži, kteří kopírovali výchovu školního vyučování.

Problematika ochrany dětství začala narůstat na začátku 20. století. První kongres zabývající se otázkami ochrany dětí a mládeže byl svolán v roce 1907 do Vídně v Rakousku. Ve stejném roce vyšly encyklopedie týkající se ochrany dětství. (Halířová, 2012)

Od roku 1908 postupně vznikala péče dobrovolných pracovníků o děti a mládež, kteří pomáhali dětem v „poloveřejných“ institucích v okresní péči o děti a mládež. Dobrovolnictví fungovalo v období těsně před i po první světové válce. Švancar a Buriánová ve své publikaci *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy* podrobněji popisují: „*Okresní péče o děti a mládež začala postupně a soustavně budovat síť okresních dětských domovů na pokrokovější základně, než byly*

staré sirotčince, což měl vyjadřovat také nový název – dětské domovy. Do roku 1948 se nazývaly okresní dětské domovy.“ (Švancar, Burianová, 1988, s. 162)

5.4 Ústavní péče po roce 1914

„Ačkoli byly ústavy pevnou součástí tehdejších opatření na ochranu dětí, začaly se stále více prosazovat názory, které upozorňovaly na negativní vliv institucionalizace na vývoj dítěte a s tím spojené požadavky na nutnost změn prostředí v ústavech.“ (Sychrová, 2014, s. 33)

Po druhé světové válce a v posledních desetiletích ohlasy sílily. V této době nastal postupný a pomalý odklon od častějšího umisťování dětí do ústavů. Vychovatelé neboli pečovatelé pracující v ústavech měli s dětmi navázat blízký vztah. Děti však nezažívaly lásku, pocit bezpečí a důvěru v druhého člověka. Z ústavu odcházely po dovršení dospělosti. To mělo značný dopad na další životní etapu jedince. Po odchodu z ústavu měl jedinec značný problém se začleněním do společnosti, tudíž i s navázáním vztahů a udržení si budoucího partnera, dále pak s výchovou vlastních dětí, s osobní vyrovnaností, s poruchami chování nebo také s kriminalitou. (Langmeier, Matějčíček in Sychrová, 2014)

V 50. letech vedle ústavní výchovy vzniklo osvojení či adopce dětí. Rodina si osvojila dítě, o které pečovala jako o vlastní. Existovala kategorie dětí vhodných a nevhodných k adopci. Nevhodné děti k adopci zpravidla nesplňovaly zdravotní podmínky, tudíž byly odkázány na život v ústavní péči.

Ke změnám názorů na ústavní výchovu došlo v 60. a 70. letech. Rozvinuly se debaty na otázky politického lidského rozvoje, práv jedince a svobody, respekt k rodině i autonomii. Otázkou byla i ústavní péče a její časté využívání jako obecné řešení problémových situací rodin či dětí a mladistvých. (UNICEF in Sychrová, 2014)

V 70. letech byly zřízeny instituce ústavního zařízení. Jedná se o diagnostické ústavy, dětské domovy s nařízenou ústavní výchovou a zvláštní výchovná zařízení (internátní školy, výchovné ústavy pro mládež, dětské výchovné ústavy a ústavy s výchovně léčebným režimem). Zřízené zdravotní kojenecké ústavy poskytovaly péči malým dětem, tedy dětem novorozeným zpravidla do tří let. Poté tyto děti byly přemístěny

do dětského domova. Specializované ústavy sociální péče poskytovaly péči dětem s postižením. (Sychrová, 2014)

V 80. a 90. letech byly implementovány systémové a ekologické rodinné terapie a celková podpora dětí. V roce 1989 nastalo vyvrcholení změn přijetím „Úmluvy o právech dítěte“. Začaly se prosazovat názory na „nezbytnost“ pro ústavní péči. Velký hlas měly i neziskové organizace, které hájily práva dětí.

Konkrétně dětské domovy v roce 1990 byly charakteristické rodinnými skupinami po patnácti dětech. Na pokojích spaly po pěti až sedmi. Jejich bydlení bylo ve formě internátních budov. Rozlišovaly se zvláštní dětské domovy a dětské domovy, záleželo na intelektové úrovni dětí. Vychovatelé se snažili o zlepšení životních podmínek. Smyslem péče o děti bylo poskytnutí materiálních a citových aspektů ze strany vychovatele. (Kohoutová, 2008)

5.5 Ústavní péče o děti a mládež na prahu 21. století

Dominantním symbolem 20. století se stala svoboda a vítězství. Příkladem vítězství bylo ukončení světových válek, pád Berlínské zdi apod. Po skončení období komunismu v České republice a nastolení demokracie vzniklo špatné pochopení pravidel vyznačující tento politický směr. V obecné rovině se například zvýšila kriminalita, užívání návykových látek, nastaly rozpady stávajících hodnot, objevila se výrazná krize v rodinách, nezaměstnanost atd. (Matoušek, Matoušková, 2011)

Výrazným symbolem pro 21. století se stala tzv. virtuální mobilita. Technologie (mobilní telefon, počítač, tablet apod.) na jednu stranu lidem urychlují či usnadňují práci, ale na druhou stranu společnost ztrácí intimitu, komunikaci a vztahy. Lidé jsou uspěchanější a žijí ve stresu. Registruje se zvýšené užívání antidepresiv ve společnosti. (Matoušek, Matoušková, 2011)

V dnešní době jsou děti a mladiství vystaveni těmto negativním dopadům. Pro děti je důležité respektování jejich potřeb a individuality. Rodiny mající dítě s problémovými projevy chování mohou vyhledat pomoc, kterou primárně v České republice poskytují střediska výchovné péče a diagnostické ústavy. Dle stupně závažnosti problémového chování, které lze diagnostikovat jak u dětí, tak i u rodičů, se nabízí možnost náhradní

rodinné péče či možnost výkonu ústavní výchovy pro děti a mládež. Tato doba je ve srovnání s minulostí dobou „zvýšené“ kontroly dětí a rodin. Z toho vyplývá, že dnešní společnost nabízí včasnou individuální péči a náhradní domov právě těm, kteří to nezbytně potřebují.

6 Osobnost vychovatele

V šesté kapitole se zaměřuji na důležitý motivační aspekt pro profesní výkon vychovatele. Osobnost má z mého pohledu důležitou váhu na lidskou motivaci. Každý jedinec preferuje jiné hodnoty, postoje a důležitosti. Když už se jedinec rozhodne být vychovatelem, „knihy a diplom ze školy“ mu nestačí. K této profesi musí mít vztah.

Vágnerová (2004) definuje osobnost jako „*relativně stabilní systém, komplex vzájemně propojených somatických a psychických funkcí, který determinuje prožívání, uvažování a chování jedince, a z toho vyplývající jeho vztah s prostředím.*“ (Vágnerová, 2004, s. 215)

Čáp a Mareš (2001) uvádí, že osobnost je konkrétní osoba s individuálními vlastnostmi, zkušenostmi apod. (Čáp, Mareš, 2001, s. 111)

Kohoutek (2006) definuje osobnost jako člověka s neopakovatelnou osobitou individuálností, který je v jednotě svých zkušeností, získaných a zděděných zkušeností či vlastních kladů a záporů. (Kohoutek, 2006, s. 54)

Smékal (2009) charakterizuje „zdravou“ osobnost, jehož výsledkem je předchozí vývojový proces a následující příprava sebeutváření jedince. Životní cesta je důležitou součástí organismu, pokud tedy budeme vědomě zanedbávat hledání a realizaci životní cesty, začne naše osobnost tzv. odumírat. (Smékal, 2009, s. 33)

Po porovnání výše uvedených definic jsem došla k tomu názoru, že zde významnou roli hrají vnitřní biologické podmínky (dědičnost, prenatalní vývoj), dále vliv primární a sekundární socializace, materiální prostředí a zkušenost jedince. V psychologii je osobnost interpretována různými způsoby. Hlavní syntézu osobnosti pozorují v holistickém náhledu, který vychází z vnitra čili individuality jedince.

Osobnost vychovatele má své specifické jádro. Termínem vychovatel rozumíme jedince, který vychovává i vzdělává děti. Jeho hlavním cílem je péče o děti a mládež z hlediska jejich fyzického, psychického a emočního vývoje. Vychovatele lze charakterizovat dvojím způsobem. „Zaprvé může být vychovatelem kdokoli či cokoli, kdo nebo co vychovává (např. člověk, prostředí nebo i zdroj), tj. záměrně ovlivňuje vychovávaného jedince či skupinu. Zadruhé je vychovatelem představitel etablovaného (pevně zakotveného) povolání, které figuruje v katalogu profesí a jehož vykonávání vyžaduje odbornou kvalifikaci definovanou zákonem.“ (Bendl, 2015, s. 12)

Legislativa v České republice upravuje předpoklady a podmínky pro vychovatelskou profesi. Jedná se o zákon. č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve kterém se stanovuje i další vzdělávání vychovatelů. „Vychovatelem se žádný člověk nenarodil, může se jím však stát, a to vlastním přičiněním, důkladnou vědeckou přípravou a dalším soustavným studiem.“ (Švancar, Buriánová in Sekera, 2009, s. 61)

Pro výkon činnosti vychovatele školského ústavního zařízení je předpokladem plná způsobilost k právním úkonům, odborná kvalifikace, zdravotní způsobilost, bezúhonnost a prokazatelná znalost českého jazyka. (Bendl, 2015)

Vychovatel pracující v ústavním zařízení se řídí také zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, který dále stanovuje podmínky psychické způsobilosti vychovatele. (MŠMT, 109/2002)

Součástí je i psychologické vyšetření, které nařizuje vyhláška 60/2006 Sb., o postupu při zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a o podrobnostech o školení osob žádajících o akreditaci k oprávnění zjišťovat psychickou způsobilost. Psychologické vyšetření je zaměřeno na anamnestické údaje, strukturu a dynamiku osobnosti, intelekt, pozornost, postoj k výkonu profese a motivaci pro práci a hodnotovou a zájmovou orientaci. (MŠMT, 60/2006)

Vychovatelství obecně se netýká pouze výchovy dětí, mládeže, ale i dospělých. V rámci systému a procesu výchovy je vychovatel nositelem cílů a obsahu výchovy. Bezprostřední funkcí vychovatele je pěstování a rozvíjení vlastností, hodnot a postojů u dětí, prospívající jak vychovávaným tak i společnosti. Vychovatel organizuje výchovně vzdělávací činnost zaměřenou na specifický rozvoj osobnosti dětí a mládeže. Je hlavním iniciátorem a cílevědomým regulátorem aktivit dětí. Může být i součástí daných aktivit, které by měly být vhodně namotivovány pro iniciativu a žádostivost dětí k aktivitám. Vychovatel se stává hodnotitelem těchto aktivit a jejich výsledků. Pracovat se snaží se skupinou dětí či s jednotlivými dětmi, u nichž uplatňuje individuální přístup. (Bendl, 2015)

7 Vychovatel dětského domova

Tato kapitola popisuje roli vychovatele dětského domova. Mým názorem je, že takový profesionál by měl mít přirozenou autoritu, dále profesní vybavenost, kam spadá odborná kvalifikace, právní bezúhonnost, zdravotní způsobilost a plná způsobilost k právním úkonům. Jeho holistické pojetí by mělo zahrnovat znaky jako je empatie, spravedlnost, autenticita, komunikativnost, emocionální stabilita, úcta, respekt, důvěra, pozitivní vztah k dětem, schopnost organizovat, zaujmout a sám motivovat druhé, atd.

Pracovní pozice vychovatele pracujícího v dětském domově je vysoce specifická. Při své profesní činnosti vykonává řadu rolí, jež se vzájemně prolínají. Jeho pracovní pozice obnáší tyto role:

- **Pečovatelská role** – snaží se dětem pomáhat v jejich běžném denním životě. Přistupuje k nim s individuální péčí a napomáhá jim v oblastech, které jsou specifické pro jejich handicap (postižení, onemocnění nebo slabosti).
- **Poradenská či terapeutická role** – snaží se docílit nadhledu dětí na jejich emoce nebo pocity. Je vzorem k vytváření postojů a hodnot. Společně hledají způsoby jednání, které mají být prospěšné k jejich individuálnímu růstu.
- **Učitelská role (cvičitel sociální adaptace)** – napomáhá dětem hledat způsoby chování řešící jejich potíže či problémy. Vychovatel se stává zároveň činitelem sociálních změn, tzn., vede děti k řešení společenských problémů.

- Zprostředkovatelská role – napomáhá dětem vyhledávat služby s potřebnými či nápomocnými zařízeními (škola, dům na půl cesty, podporující organizace apod.)
- Role případového manažera – napomáhá především dětem se zvýšenou sociální a zdravotní potřebou. Usiluje o získání vhodných kontaktů služeb, které by měly zajistit a zkoordinovat dítěti zvýšenou péči. (Řezníček, 2000)

Vychovatel tohoto typu ústavního zařízení nese za děti obrovskou osobní zodpovědnost. Jeho profese se rozděluje na přímou a nepřímou pedagogickou činnost. Do přímé pedagogické činnosti zahrnujeme péči o děti, společné hraní s dětmi, přípravu do školy, uklízení prostorů dětského domova, nakupování a následné připravování jídla, stolování, řešení individuálních i skupinových problémů dětí atd. Nepřímá pedagogická činnost zahrnuje například docházení na třídní schůzky, konzultace s učiteli, docházení k odborným doktorům, zajišťování volnočasových aktivit v dětském domě i mimo dětský domov, vybavování rodinných skupin atd. (Stráská, 2006)

7.1 Odborná kvalifikační příprava vychovatele

Základním vzděláním pro funkci vychovatele v dětském domově je pedagogické středoškolské vzdělání, nejlépe se zaměřením na vychovatelství nebo jakékoliv pedagogické vzdělání. Důležitou součástí pro přijetí na pozici vychovatele je i studium speciální pedagogiky. Toto studium si budoucí vychovatelé rozšiřují při bakalářském studiu na vysoké škole nebo formou akreditovaného kurzu celoživotního vzdělávání zřizovaného též v rámci vysoké školy. Tyto kurzy jsou obsahově zaměřeny na pedagogické a psychologické disciplíny. To platí i u vyšších odborných a vysokých škol.

Na základě inovace a doplnění schopností v průběhu zaměstnání se vychovatelé stále zdokonalují ve svém oboru tím, že se účastní programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Jedná se o získávání, zvyšování, rozšiřování kvalifikace, samostudium a supervize, ve kterých vychovatel stále hledá další možnosti sebezdokonalení. (Bendl, 2015)

7.2 Profesní povinnosti vychovatele

Pracovní činnosti vychovatele lze získat ze dvou zdrojů. Prvním zdrojem pro pracovní funkci vychovatele je legislativa a vnitřní dokumenty dětských domovů. Sekera (2009) je toho názoru, že tento zdroj nepřináší ucelený pohled na agendu vychovatele. (Sekera, 2009) Oproti tomu Dosoudil (2012) tvrdí, že se jedná spíše o obecný pohled na pracovní náplň vychovatele. Konkrétně „*vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků – 4. kapitola, a vyhláška č. 412/2006, kterou se mění vyhláška č. 317/2006 Sb.*“ (Sekera, 2009, s. 11)

Druhým zdrojem jsou realizované výzkumy týkající se smyslu práce, jež mají jednoznačnou výpovědní hodnotou. Škoviera zrealizoval výzkum zkoumající hlavní činnosti vychovatele. Výsledky výzkumu jsou řazeny do sestupného žebříku, a to od nejčtetnějších činností po nejméně zastoupené činnosti. Jedná se o:

- „*přípravu na školu a vyučování,*
- *přípravu pokrmů,*
- *sebeobslužnou činnost tvořící úklid a osobní hygienu,*
- *administrativní činnosti,*
- *relaxační a zábavné činnosti spojené s poslechem hudby, sledováním televize, skupinové procházky, osobní vycházky apod.,*
- *dozor nad dětmi,*
- *činnosti, které děti aktivně rozvíjejí (tvořivé hry, zpěv, tanec, kreslení, atd.),*
- *společensky prospěšnou činnost (práce v prostorách zařízení a jeho okolí),*
- *tzv. jiné pomocné činnosti, které zastřešují doprovod dítěte mimo zařízení, např. k lékaři apod.*“ (Škoviera, 2007, s. 106)

Tento výzkum neobsahoval zjištění sebevzdělávací či rozvíjející činnosti pro profesi vychovatelů. (Sekera, 2009)

Oproti tomu Dosoudil (2012) charakterizuje pracovní činnost vychovatelů všeobecně pracujících v zařízení ústavní výchovy. Mezi ně patří: poskytování péče dětem a mladistvým (tím jsou myšleny činnosti, jejichž cílem je uspokojení jejich základních biologických potřeb), dále zajištění jejich bezpečnosti, výchovná činnost s jednotlivci

nebo skupinou (patří sem volnočasové, sportovní a zájmové aktivity, tréninkové aktivity rozvíjející osobnostní vlastnosti dětí, vzdělávací aktivity, reedukační a terapeutické aktivity modelující se dle osobnostních problémů dětí, komunitní aktivity a režimové terapie – skupinová setkání, reflexe skupiny, hodnocení pobytu v zařízení) a administrativa i profesionální rozvoj. (Dosoudil in Žufníček, 2012)

V souvislosti profesní kvalifikace vychovatelů s rozvojem dětí a mladistvých žijících v dětském domově jsou tyto činnosti dle odborníků podřadné a nedůležité. Formování osobnosti dítěte neboli směřování k vyšším složkám osobnosti záleží právě na uspokojování jeho základních potřeb. Z toho vyplývá, že správné uchopení výše uvedených pracovních činností vychovatelů může dítěti poskytnout formou tvorby dovedností a návyků výchovný aspekt. (Žufníček, 2012)

7.3 Rizika profese vychovatele

V časopisu *Vychovatel* vyšel článek s názvem *Psychologické faktory vplývající na vychovatele*, ve kterém autorka Kudláčová (2000) popisuje psychicky náročné faktory ovlivňující vztah vychovatele k profesi. Psychické problémy mohou přerůst ve fyzické problémy. Vychovatel se v rámci svého zaměstnání denně setkává s velkým množstvím lidí. S těmito lidmi, většinou s dětmi, dochází k vzájemné interakci, ke komunikaci, k nabízení zkušeností a vědomostí ze strany vychovatele atd.

Psychická (i fyzická) zátěž ovlivňuje profesní výkon vychovatele. Dle Kudláčové (2000) mezi hlavní faktory zátěže při zaměstnání vychovatele patří:

- Strach a nejistota z nepřijetí přirozené autority u dětí a mládeže. Tento psychický faktor patří mezi prvotní obavy nového zaměstnání ve vychovatelském oboru. Jestliže strach a nejistota přetrvává i po delší profesní době, může u vychovatele nastat frustrace. Ta však může znemožňovat jeho osobnostní růst.
- Přetaženost ze vzniku narůstání povinností. Dle vychovatele je na něm vyžadována administrativní činnost. Příznaky přetaženosti se pak projevují například v podobě ztráty veselosti, únavy, vyčerpání či ztráty vlastní iniciativy.
- Limity vlastních hranic, které souvisí s poznáním vlastních pozitivních i negativních vlastností osobnosti. Seberealizace profesního i osobnostního růstu a psychické hygieny jsou odvíjeny od respektování a uvědomění osobních

hranic. Vychovatel by si měl zkrátka ve svém zaměstnání určit limity a cíle činností. Měl by si určit pomyslný ukazatel toho, na co tzv. stačí, nebo nestačí.

- Ztráta motivace či celkové vyčerpání organismu vychovatele může vést k syndromu vyhoření. Ztráta motivace může být vyvolána nedostatečným platových ohodnocením, nenaplněním očekávání od profese, špatnou zkušeností na pracovišti apod. Syndrom vyhoření může nastat při pravidelném překračování psychických sil vychovatele. (Kudláčová, 2000)

Velké množství požadavků v zaměstnání a jeho náročnost má později dopad na psychické i fyzické zdraví vychovatele. Jeho zdraví také ovlivňuje i každodenní kontakt s lidmi, nepravidelná pracovní doba atd. (Kraus, Poláčková, 2001)

Prevence

Kudláčová (2000) uvádí, že možnou základní prevencí je brzká informovanost o negativních vlivech nebo zátěžových situacích vyskytujících se v profesi vychovatele. *„Člověk má tak větší předpoklad, že rozpozná včas jejich příznaky sám na sobě, a pokud to bude v jeho silách, zmírní nebo eliminuje negativní dopady.“* (Kudláčová, 2000, s. 8)

Další možnou prevencí pro vychovatele, vzhledem k jeho možným vyskytnutým problémům v zaměstnání, je věnování se osobním volnočasovým aktivitám, rodině, přátelům či uspořádání si rozvrhu, což znamená, že si vychovatel rozčlení nebo rozdělí osobní i pracovní život do určitého režimu. Uspořádá si cíle a naplňuje si práci, popřípadě další aktivity tak, aby vše dokázal zvládnout včas. (Kudláčová, 2000)

8 Význam motivace

Definice motivace, motivy a různé teorie motivačního procesu jsou klíčovými tématy diplomové práce. Každý jedinec je k různým činnostem různě motivován. Motivace představuje originální individuální proces, při kterém si jedinec utváří cíle.

Pojem motivace je latinského původu, pochází ze slova „movere“ znamenající pohybovat se či hýbat se. V obecné rovině se jedná o hybné momenty nebo činnosti, které člověk prožívá při svém chování a jednání. (Plháková, 2003)

Atkinson (2003) definuje motivaci jako stav aktivizující udávající směr k lidskému chování, jednání a konání. (Atkinson, 2003)

Dle mínění Plhákové (2003) motivace představuje shrnutí veškerých dynamických a intrapsychických sil čili jednotlivé motivy, jež představují aktivizaci a organizaci lidského jednání. (Plháková, 2003)

Nakonečný (2014) formuluje motivaci jako regulační proces, který určuje lidské chování směřující k dosažení konkrétních cílů. Termín motivace vychází tedy z chování člověka, které má psychologickou příčinu nebo cíl. Účelem dosažení těchto cílů je lidské uspokojení.

Příčiny lidského chování a požívání jsou ukotveny v jádru motivace. Základ pochopení lidské psychiky spočívá ve studiu motivace. (Nakonečný, 2014)

Samotná motivace však neřídí celé lidské chování, její celek tvoří i mnoho dalších jiných faktorů, jimiž je osobnost jedince, zkušenosti, schopnosti, znalosti, hodnoty, postoje a aktuální stav jedince. (Zimbardo, 2003)

Motivace se může individuálně u jedinců měnit během jejich života. Motivace je tzv. hnacím pohonem, díky kterému má lidské chování potřebnou energii a směr. (Čáp, Mareš, 2001)

Hlavními znaky motivace je proměnlivost a subjektivita. Každý jedinec reaguje svým chováním na danou situaci odlišně. Na základě klíčových motivů a cílů můžeme do určité míry předvídat chování jedince. (Lašek, Vondroušková, 2014) Motivy mají individuální směr, trvalost, intenzitu a cíl. Kvalitu lidského chování ovlivňuje intenzita motivu. Jedná se zkrátka o činnosti či aktivity, jež upřednostníme před jinými. Lidské činnost či aktivity jsou ovlivněny motivy, příkladem jsou individuální potřeby, zájmy, postoje, hodnoty a rysy jedince. Lidské motivy jsou tzv. spouštěčem motivačního procesu. (Plháková, 2003)

Motivy ovlivňují vědomou a nevědomou stránku jedince. Na lidské chování nepůsobí však jeden určitý motiv. Motivace představuje celek uvědomovaného a nevědomého. (Kohoutek, 2006)

8.1 Klasifikace motivů

Bedrnová a Nový (1998) uvádí klasifikaci tzv. zdrojů motivace (motivů), mezi něž řadí zájmy, návyky, potřeby, hodnotové orientace, hodnoty a ideály jedince. Nakonečný (2014) je toho názoru, že do základní kategorie zdrojů motivace řadíme potřeby a zájmy jedince i jeho pudy.

Klasifikaci motivů můžeme nalézt v různých formách. Mezi základní dělení motivů patří primární neboli vrozené a sekundární čili získané. Fyziologické děje organismu jsou jádrem primárních (vrozených) motivů, jinak pojmenovány pudy. Pudy jsou sebezáchovnými (živočišnými) motivy, jež směřují jedince ke konkrétnímu cíli. Například se jedná o žízeň, hlad, únavu, bolest, pocit zimy a tepla apod. (Plháková, 2003)

Potřeba jedince je doprovázena jeho duševním napětím. To vede jedince k chování a jednání k jeho uspokojení. Po uspokojení dojde k odstranění vnitřního duševního napětí. (Kohoutek, 2000)

Existují motivy získané, které jedinec získal v průběhu života. Příkladem získaného motivu je zájem, pojí se s kladným emočním vztahem jedince. Tento emoční vztah koresponduje s konkrétní činností nebo skutečností. (Čáp, Mareš, 2001) Zájmy jedince projevují trvalé zaměření osobnosti. (Kohoutek, 2000)

Získaným motivem může být i návyk, pro který je charakteristické zautomatizování (fixace). Jde o konkrétní situace jedince, ve kterých se projevují opakující se a ustálené způsoby jeho činností, jinak nazývané podnětové situace. (Bedrnová, Nový, 1998)

Mezi získané motivy řadíme hodnoty. Hodnotou rozumíme význam či cenu, kterou spojujeme s určitou skutečností. Na základě dosažených zkušeností se hodnoty vyvíjí v průběhu lidského života. Ty si poté pomyslně vnitřně sestavíme do hierarchického

uspořádání, které je řazeno dle důležitosti. V jedinci pak vzniká hodnotový systém. (Bedrnová, Nový, 1998)

Hodnotový systém definujeme jako jádro struktury osobnosti jedince. (Kohoutek, 2000)
Pokud chce jedinec vyjádřit osobní vztah ke konkrétní skutečnosti, vyjadřuje tím svůj postoj. Postoj lze také označit za získaný motiv. (Čáp, Mareš, 2001)

Ideální představy jsou subjektivním významným názorem každého jedince. Ideální představy jsou nazývány ideálem. Jedná se o velmi pozitivně hodnocenou představu. Jedinec svým jednáním směřuje ke svým ideálům. (Bedrnová, Nový, 1998)

Za dva druhy primárních motivů vedoucí k práci můžeme považovat intrinsickou (vnitřní) a extrinsickou (vnější) motivaci. To znamená, že když je vychovatel namotivován intrinsicky, jeho uspokojení je odvíjeno od samotné pracovní činnosti, které se věnuje při své profesi. (Bedrnová, Nový, 1998)

Intrinsická motivace souvisí také s osobností jedince, jeho schopnostmi, temperamentem či charakterem. Tato motivace je založena na hodnotách, zájmech, postojích nebo potřeb jedince. Příkladem je osobní rozvoj a seberealizace, spokojenost dětí čili jejich pozitivní zpětná vazba vzhledem k vychovateli, dále kladné klima výchovné skupiny, tím je myšleno bezpečí a pocit jistoty dětí, smysluplnost práce, uznání, pochvala apod. Extrinsická motivace se opírá o kvalitu vnějších pracovních podmínek. (Pauknerová, 2012) Do extrinsické motivace řadíme osobnostní a platové ohodnocení, hmotné odměny, využití dalších nadstandardů i možnost kariérního postupu či poskytnutí dalšího vzdělávání. (Prášilová, 2006)

Příčiny lidského chování a prožívání souvisí s lidskou motivací. Motivy jsou hlavním spouštěčem motivačního procesu. Různé názory na fungování motivačních procesů popisuje několik teorií motivace, příkladem je McClellandova motivační teorie úspěchu, Herzbergova dvoufaktorová teorie motivace, Vroomova teorie expektance apod.

8.2 Vybrané teorie motivace

Pro odlišné osobnosti jedinců existuje několik řad teorií, které využívají různé formy motivace. Smyslem je aplikace úspěšnosti vyhovujícího motivačního činitele působící

na osobnost jedince. Z toho vyplývá, že okolnosti motivující konkrétního vychovatele, druhého vychovatele motivovat nemusí. Tímto poukazují na různorodost motivů, které mohou vychovatele ovlivňovat.

Proces motivace vysvětluje mnoho teoretických přístupů. Chování jedinců bychom lépe pochopili na základě znalosti zákonitostí motivace. Motivační zákonitosti jsou typické svou nejednotností. Termín motivace a její celé pochopení se snaží vysvětlit několik komplexních modelů. Každý model motivace je u každého modelu popisován diferenciatně. (Plháková, 2006)

Motivace je velmi důležitá v profesi a kariérním růstu. Vztah motivace k zaměstnání zastupuje výraz profesní motivace, která využívá hned několik motivačních teorií.

Rozlišujeme:

McClellandovu motivační teorii úspěchu – orientuje se na počátek utváření úspěšného jedince a jeho úspěšného profilu.

Murrayho teorii potřeb – zaměřuje se na motivaci k výkonu vycházející z potřeby úspěchu jedince.

Herzbergovu dvoufaktorovou motivačně-hygienickou teorii – vychází z profesní motivace.

Maslowovu hierarchii potřeb – vychází též z profesní motivace. Má mnoho společných znaků jako Herzbergova dvoufaktorová motivačně-hygienická teorie.

Vroomovu teorii – zabývá se očekáváním určitého výsledku prostřednictvím vlivu výkonu nebo vlivu probíhající činnosti. (Plháková, 2006)

8.2.1 McClellandova motivační teorie úspěchu

McClellandův výzkum se věnoval jedincům, kteří byli úspěšní na svých pracovních manažerských pozicích. Výzkum ukázal, že cílevědomý a vytrvalostní jedinec je charakterizován jako lidský úspěch. Úspěšný jedinec svou práci strukturuje, stanovuje si cíle s minimálními riziky a s vyšší pravděpodobností úspěchu. (Kohoutek, 2000)

Závěrem výzkumu výkonové motivace bylo upřesnění jejího počátku, který nastává už v raném dětství, tzn., na pracovní motivaci se podílí výchova v rodině. (Plháková, 2003).

McClelland (in Kohoutek, 2000) uvádí tři hierarchicky uspořádané existenční úrovně tzv. potřeby motivace. Jsou jimi potřeby sounáležitosti, prosadit se a úspěšného uplatnění. Potřebou sounáležitosti rozumíme postupné začleňování jedince do pracovního kolektivu, které nastává v terciální socializaci. Potřeba prosadit se je významná pro jedince, který má dominantní pracovní rysy (schopnost vést, organizovat, motivovat, schopnost kontroly práce apod.) s předpokládanou snahou řídit pracovní skupinu. Neposlední úroveň je potřeba úspěšného uplatnění. Ta se zabývá tvůrčím potenciálem, dovednostmi či inovativními snahami (hledání nových řešení) jedince. (Kohoutek, 2000)

8.2.2 Murrayho teorie potřeb

Murray diferencioval společnost do dvou pomyslných skupin. Jednou skupinou jsou lidé s nízkou výkonovou motivací a druhá skupina zahrnuje lidi s vysokou potřebou úspěchu ve výkonové situaci. Lidé, kteří jsou ovlivněni nízkou výkonovou motivací, si vybírají přednostně jednoduché, či naopak obtížné úkoly. (Plháková, 2003) Naopak vysoká potřeba úspěšného výkonu u lidí vyvolává výběr středně těžkých úkolů odpovídajících reálným možnostem. Lidé patřící do této pomyslné skupiny netrpí pocitem úzkosti z vlastního selhání a jsou značně soutěživí. (Nakonečný, 2014)

8.2.3 Herzbergova dvoufaktorová teorie motivace

Výše uvedená teorie usiluje o vysvětlení typologie potřeb a jejich interakci s různými úrovněmi. Herzbergův výzkum je orientován na působící vnitřní (motivátory) a vnější (hygienické) faktory, které se zaměřují na pracovní motivaci. (Bedrnová, Nový, 1998)

Pauknerová (2012) uvádí, že vnější (hygienické) faktory mohou být nepříznivé, tudíž by pracovní motivace měla negativní vliv na zaměstnance a vyvolávala by se u nich pracovní nespokojenost. Oproti tomu prostřednictvím pozitivní kvality podporujeme u zaměstnanců pracovní spokojenost, nikoliv ale jejich pracovní motivaci. (Pauknerová, 2012)

Vnitřní faktory (motivátory) mohou působit taktéž nepříznivě, to ovlivňuje motivaci zaměstnance k práci. Jsou-li nepříznivé, zaměstnanec není dostatečně motivován

ke svému výkonu v zaměstnání. Pracovní motivace se zvyšuje jen tehdy, jsou-li tzv. motivátory v souladu s pracovní spokojeností zaměstnance. (Pauknerová, 2012)

Herzberg zastává myšlenku, že motivace k práci není vázána nutně s pracovní spokojeností. Klade podmínku žádoucí pracovní motivace, pod kterou si představíme dlouhodobou nepřítomnost pracovní spokojenosti zaměstnance.

(Bedrnová, Nový, 1998)

Herzbergova teorie, ve vztahu k pedagogické profesi, vysvětluje, že pracovní motivace pedagoga zlepšuje vnější (hygienické) podmínky, ale nezvyšuje je. Naopak upravení vnitřních motivátorů (možnost kariérního růstu, uznání, obsah práce atd.) zaměstnancům tzv. na míru je přínosnější a vede ke zvýšení jejich pracovní motivace. (Bedrnová, Nový, 1998)

8.2.4 Maslowova teorie potřeb

Abraham Maslow označuje jedince jako integrovaný celek. Respektuje existenci specifických potřeb jedince, jež ho motivují a zároveň ovlivňují jeho chování. Maslowova teorie konkretizuje potřebu realizace lidského potenciálu, seberealizace a sebeaktualizace. Sebeaktualizace pro jedince znamená potřebu naplnit své schopnosti neboli být lepším člověkem. Aby však sebeaktualizace nastala, musí být uspokojeny všechny Maslowovy existenční potřeby. (Plháková, 2003)

Lidské potřeby jsou dle Maslowa hierarchicky uspořádány od nejdůležitějších až po ty tzv. nejvyšší potřeby – sebeaktualizace.

1. Kategorie fyzických potřeb, kam spadá hlad, žízeň apod.
2. Kategorie potřeby bezpečí, zde se jedná o jistotu, stabilitu, pořádek či strukturu jedince.
3. Kategorie potřeby sounáležitosti, náležení a lásky. Jedinec pak cítí potřebu někam patřit.
4. Kategorie potřeby uznání, jedinec cítí potřebu prestiže a potřebu dosažení úspěchu.
5. Kategorie potřeby seberealizace. K seberealizaci řadíme realizaci osobního potenciálu, potřebu vědění, sebenaplnění i estetické potřeby atd. (Plháková, 2003)

Celek kategorií dále rozdělil na potřeby deficitní a růstové. První čtyři kategorie se nazývají deficitní. Ty se dále dělí na vyšší a nižší deficitní potřeby. Vnitřní fyzická a psychická rovnováha je jádrem jejich fungování. Vyšší deficitní potřeby jsou uspokojovány rozvojem jedince a duševním klidem. Pokud nejsou tyto potřeby uspokojovány, vzniká u jedince vnitřní napětí. Do nižších deficitních potřeb patří fyziologické potřeby, potřeba bezpečí, lásky a uznání. (Plháková, 2003)

Pokud jedince uspokojí osobní deficitní potřeby (uplatní své schopnosti a tvořivé síly), bude existenčně zabezpečen a zdravý. Poslední kategorie spadá do růstových potřeb sebeaktualizace a seberealizace. Pojem sebeaktualizace zavedl Kurt Goldstein. Tento termín chápe jako „*touhu po sebenaplnění a uplatnění svých možností.*“ (Plháková, 2006, s. 220)

8.2.5 Vroomova teorie expektance

Vroomova teorie pracuje s motivací jako procesem vysvětlujícím funkce již zmíněné expektance a valence. Pod expektancí si představíme očekávání jedince. Znamená to, že jedinec očekává výsledek daného jednání. (Bedrnová, Nový, 1998)

Valence představuje subjektivní hodnoty daného výsledku. Subjektivní hodnoty má každý jedinec různé, patří sem například jiné preference či odlišné hodnoty. Jedince motivuje předem stanovený pracovní cíl a s ním spojená hodnota. (Bedrnová, Nový, 1998)

9 Pracovní motivace

Existuje mnoho autorů, kteří pojem pracovní motivace definují či vysvětlují jejich významné jádro motivace v jakémkoliv zaměstnání pro člověka. Pracovní neboli profesní motivace je jádrem diplomové práce.

Obecně pracovní motivace souvisí především s postojem člověka v zaměstnání k organizaci, se spokojeností zaměstnance a jeho oddaností k pracovní náplni. Organizace (firma, instituce) má za úkol předat svému zaměstnanci základní informace o jejich fungování, tzn. seznámit ho s cíli a hodnotami organizace. Zaměstnanec by si měl při své práci tyto cíle a hodnoty osvojit a ztotožnit se s nimi.

9.1 Definice pracovní motivace

Dle Johna Locka znamená pojem pracovní motivace souhrn „*vnitřních faktorů, které nabádají k jednání, a vnějších faktorů, které mohou působit jako pobídka k akci.*“ (Locke, 2004, in Moynihal, Pandey, 2007, s. 2, vlastní překlad)

Další definicí pracovní motivace je postoj jedince k jeho zaměstnání, tím je myšlen jeho profesní výkon v dané pracovní pozici. Jinými slovy se jedná o lidskou ochotu pracovat v odpovídající pracovní roli. (Provazník, Komárková, 1996, s. 83)

Dle mínění Plamínka (2005) „*motivace spočívá v nalezení harmonie mezi tím, co konkrétní člověk pocituje jako své vnitřní potřeby, a tím, co by měl pro firmu vykonávat.*“ (Plamínek, 2005, s. 78)

Naposledním významným názorem je definice od Nakonečného (2005), který říká, že pracovní motivace je specifickým druhem lidské motivace spojená s vykonávajícími formálními povinnostmi. Pracovní motivace nesouvisí pouze však s motivací k vykonávané pracovní pozici, ale především jde o motivaci k pracovním činnostem vykonávaným v organizaci ku prospěchu celé firmy či instituce. (Nakonečný, 2005, s. 120)

Všechny myšlenky mají dle mého názoru jednu věc společnou a tím je vůbec tzv. lidský chtíč. Lidským chtíčem by se daly nazvat vytyčené cíle, za kterými si vychovatel jde. Pokud sám člověk nechce nic, nemá nebo ztratil svůj osobní zájem v oblasti zaměstnání, jeho motivace je nulová, a tudíž by jeho pracovní motivace neodpovídala žádné z výše uvedených definic. Tito lidé z vlastního „nezájmu“ nevykonávají správně pracovní povinnosti a tím ztrácí potřebu naplnění pracovní motivace.

9.2 Motivace vychovatele dětského domova k práci

Dle mého názoru pracovní motivace týkající se vychovatelů, kteří pracují v dětském domově, je nesmírně důležitá pro jejich profesní výkon. Vychovatel zastává, z hlediska autenticity, tu nejvyšší funkci, která se podílí na ovlivňování dětí, tzn., stává se pro děti do jisté míry vzorem. Vychovatel dětského domova zastává funkci rodiče. Nahradit někomu matku a otce není rozhodně jednoduché. Myslím si, že tato profese není vhodná

pro všechny typy lidí, i přesto, že by dotyčný budoucí vychovatel dětského domova měl vzdělanostní předpoklady. Mít vnitřní „kouzlo“ motivovat, vychovávat a vzdělávat v podstatě cizí děti a vytvořit s nimi vztah, jako by byly vaše „vlastní“, vás nenaučí v žádné vzdělávací instituci čili v žádné profesní přípravě.

Profesní příprava neboli volba povolání nastává již v období dospívání. Pro jedince je mnohdy obtížné se v tomto věku rozhodovat o volbě povolání. Je tedy zapotřebí získat reálnou představu o konkrétní profesi. Může se stát, což v dnešní době není nic neobvyklého, že jedinec vystuduje danou profesi a zjistí, že není vhodným typem pro výkon vystudované práce. Důležitým aspektem je rodina, která vytváří jakési představy a ideály mladých jedinců o různorodých profesích. (Vágnerová, 2012)

Mezi nejčastější zjištěné osobní motivy pro profesní výkon vychovatelů je například působení na mladou generaci, snaha napravit jejich životní návyky či obecně pomoci ubližovaným dětem. Existuje však motiv „dědičný“. Ústředním motivem jsou samotní rodiče, tzn., rodič buďto působí, či působil v roli vychovatele, která výrazně ovlivnila budoucího vychovatele. (Průcha, 2005)

Základní paradigmaty motivace všeobecně u vychovatelů, kteří patří do kategorie pomáhající profese, tvoří interakce mezi několika činiteli. Jedná se například o osobnost, temperament, již zmíněnou autenticitu, empatii, osobnostní výkon, přínos vykonávané profese, pracovní podmínky a sociální i interpersonální vztahy. Osobní přístup jedince k vykonávané profesi vyjadřuje již zmíněná pracovní motivace. (Matoušková, Spurný, 2008)

Efektivní poskytnutí plnohodnotné péče, výchovy a vzdělávání dětí se odráží právě na pozitivně motivovaného vychovatele. Pracovní motivace vychovatele je však obecně důležitá pro prosperitu daného školského výchovného zařízení, jelikož motivovaný vychovatel uplatňuje úspěšné pracovní fungování, a tudíž i vyšší pracovní výkon. (Křeménková, Novotný, 2010)

Dle Nakonečného (2014) pracovní výkon vychovatele (plnohodnotně poskytnutí péči, výchovu a vzdělávání – příprava pro budoucí život) úzce souvisí

s jeho schopností, s motivací k výkonu neboli s predispozicí dosažení úspěchu a s kvalitou pracovních podmínek. (Nakonečný, 2014)

10 Teoretická analýza

Motivace je složitý komplexní proces ovlivňující veškeré lidské chování a jednání. Teoretická analýza se zaměřuje na speciální pedagogii. V dnešní době by vychovatel dětského domova měl absolvovat i vzdělání speciální pedagogiky. Podobnými výzkumy se zabývalo několik autorů, kteří se zaměřovali na výzkum speciálních pedagogů obecně. Konkrétním výzkumem motivace u vychovatelů pracujících v dětském domově se doposud nikdo nezabýval či zdroje k tomu, zda tomu opravdu tak je, jsou nedohledatelné. Tuto kapitolu jsem zařadila z toho důvodu, abych zjistila, zda se již daným tématem někdo jiný nezabýval.

V teoretické analýze se snažíme shrnout dvě autorky, které se podobnou případovou studií zabývaly. Zmiňujeme zde výsledky výzkumů jejich diplomových prací s podobným tématem. Jmenovitě se jedná o práci Dudíkové (2014) a Váňové (2011).

Výzkumem motivace speciálních pedagogů se zabývala Dudíková (2014). Věnovala se vychovatelům pracujícím s tělesně i mentálně postiženými dětmi. Specializovala se na specifika volby jejich vychovatelské profese. Domnívala se, že důležitým faktorem rozhodnutí pro tuto profesi je důležitá praxe a zkušenost s tímto typem dětí. Tak jako každé dítě je jedinečné, tak i jejich individuální problém či postižení. (Dudíková, 2014)

Váňová (2011) se věnovala stejné kategorii vychovatelů jako kolegyně Dudíková. Dle Váňové je zjištěným klíčovým poznatkem preference kladného vztahu k dětem. Jedná se o vztah, který je prvotně založený na absolvování též povinné praxe, jelikož se ve výzkumu nepotvrdil tzv. motiv touhy po práci s dětmi s postižením. Z toho vyplývá, že zkušenost napomáhá lidem objevovat jejich limity a rizika pro jejich budoucí povolání. (Váňová, 2011)

Výsledky diplomových prací uvedených autorek dopadly téměř stejně. O shodě však můžeme pouze polemizovat. Každý jedinec je individuální, a tudíž jejich motivy k výkonu povolání jsou též jedinečné.

11 Výzkumná část

Výzkumná část se koncentruje na představení teoretických východisek, jež jsou seřazena do kapitol dle obecného zaměření směřující k hlavnímu tématu diplomové práce. Výzkumná část je zaměřena na popis konkrétního výzkumu vycházející z rozhovorů, které jsou pořízeny se třemi vychovateli dětského domova. Výzkumná část obsahuje cíl, metodu a kladené otázky výzkumného šetření, popis výzkumného vzorku a vyhodnocení získaných dat respondentů neboli vychovatelů pracujících v dětském domově.

11.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumu je vyhodnocení získaných dat, kterých dosáhnu za pomoci rozhovorů s již zmíněnými vychovateli. Osobně mě zajímá, co vychovatele motivuje k jeho profesi, zda svou práci vykonává za účelem solidarity, lásky k dětem, přání někoho druhého, platového ohodnocení, vzoru vlastního rodinného zázemí aj. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit motivy vychovatelů dětského domova v jejich profesi. V práci se snažím nalézt odpověď na klíčovou výzkumnou otázku. Výzkumná otázka zní: *Jaké důvody vedou vychovatele k profesi?*

11.2 Metodologie výzkumného šetření

Zvolenou výzkumnou metodou pro zjištění informací, která se vztahuje k motivům pracovního výkonu vychovatelů dětského domova, se stal kvalitativní výzkum. Charakteristika kvalitativního výzkumu se vyznačuje možností zkoumání široce definovaného jevu do hloubky. Až po získání sběru dat hledáme jako badatelé informace a na základě nich formulujeme závěr práce. (Švaříček, Šedřová, 2014)

Jako hlavní metodou pro získání sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který umožňoval předem připravené otázky k dotazování vztahující se k danému tématu. (Švaříček, Šedřová, 2014)

Polostrukturovaný rozhovor jsem zvolila, jelikož podporuje zkoumání relativně malého množství respondentů. Na základě zkoumání malého množství respondentů jsem měla možnost porozumět jednotlivým perspektivám respondentů. Tím mám na mysli, že jsem

měla příležitost nabýt jejich nejkompexnější informace. Z těchto důvodů jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru.

Vyhodnocení vychází ze získaných dat, které jsou následně analyzovány za pomoci otevřeného kódování na základě „zakotvené teorie“. Sběr dat neboli přepis odpovědí respondentů jsou rozděleny do kódů, ty jsou základní doménou této teorie. (Švaříček, Šedřová, 2014) Kódování mi umožnilo popsat data. Každý kód textu jsem rozlišovala slovem nebo souslovím. Ústředním bodem analýzy bylo kódování textu.

Polostrukturované rozhovory diplomové práce jsem přepsala doslovně. Pro odpovědi tázaných vychovatelů, mám na mysli jejich přímou citaci textu, jsem zvolila kurzívu. U každé odpovědi byly odvozeny konkrétní kódy. Ty byly zapsány vpravo vedle přepsaných odpovědí respondentů.

11.3 *Struktura rozhovoru*

Rozhovor byl rozdělen do tří oblastí, které obsahovaly 15 otázek. Tyto oblasti mohu nazvat jako otázkami „rozehřívacími, relevantními a zakončovacími“. Vybraní respondenti konkrétní oblasti neznali. Na dané otázky jsem se tázala plynule bez náznaku jakéhokoliv rozdělení.

Na základě stanoveného cíle práce jsem si zvolila klíčovou výzkumnou otázku, která zněla: „Jaké důvody vedou vychovatele k profesi?“ Na tuto otázku jsem se pokusila odpovědět v diskuzi. Touto otázkou jsem zjistila, zda byl cíl práce splněn či nikoliv. Cílem diplomové práce byly zjistit motivy vychovatelů dětského domova k jejich profesi.

A) Z počátku jsem zařadila „rozehřívací“ otázky, které se zaměřovaly na historii, profesní vývoj či vztah k profesi vychovatele.

1. *Jak dlouho pracujete v dětském domově?*
2. *Od kdy jste chtěl/a být vychovatelem/kou?*
3. *Jaké je Vaše dosavadní vzdělání?*
4. *Co si představíte, když se řekne „vychovatel v dětském domově“?*

5. *Litoval/a jste někdy toho, že jste se rozhodl/a pro práci vychovatele/ky?*

B) Dalším typem otázek byly otázky relevantní a doplňkové vztahující se k tématu práce (spokojenost s profesí, potenciální změny v zaměstnání, motivační vize a přání). Na jistá individuální fakta jsem se doptala otázkami situačními.

1. *Co vás vedlo k Vaší profesi? (hlavní otázka pro zjištění profesních motivů)*
2. *Proč zrovna dětský domov a ne jiné školské zařízení?*
3. *Jste spokojen/á s náplní Vaší práce? Změnil/a byste „něco“ ve Vaší profesi?*
4. *Existuje „něco“, co by Vás při Vašem zaměstnání blokovalo či omezovalo?*
5. *Máte v hlavě nějaké profesně motivační vize v současné době? Popřípadě čeho byste chtěl/a ve vychovatelství dosáhnout?*

C) Rozhovor jsem zakončila otázkami „zakončujícími“. Tyto otázky se zaměřovaly na podporu rodinného zázemí, materiální podmínky školy, vize a filosofii školského zařízení.

1. *Podporuje Vás Vaše rodina ve Vašem zaměstnání?*
2. *Můžete se kdykoliv svěřit někomu z rodiny o případných problémech ve Vaší práci?*
3. *Jak byste zhodnotil/a materiální podmínky či vybavenost dětského domova?*
4. *Existuje podle Vás „něco“, co byste tu změnil/a?*
5. *Popište jednou větou filosofii Vašeho školského zařízení.*

11.4 Popis výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem, respondenty, se stali pedagogičtí pracovníci, konkrétně tři denní vychovatelé, kteří ve školském ústavním zařízení působí několik let, a to v dětském domově v Ústeckém kraji. Pro ochranu identity tázaných se vychovatelů nebudu uvádět další specifika dětského domova.

Rozhovory byly předem hlášeny panu řediteli dětského zařízení. Na základě předem stanovené domluvy jsem uskutečnila rozhovory se třemi vybranými vychovateli s dlouholetou praxí. Výzkumným vzorkem se stal muž (10 let praxe), žena (20 let praxe) a žena (21 let praxe). Každý rozhovor probíhal v letním období s individuálním přístupem v prostorách dětského domova. Vychovatelé o připravených otázkách nevěděli, pouze znali téma diplomové práce.

Při každém rozhovoru jsem dbala na důležité zásady týkající se zdvořilosti, jsou jimi: krátké osobní představení, seznámení s tématem diplomové práce, nezbytná žádost o nahrávání našich rozhovorů, poděkování za provedený rozhovor a rozloučení. Pro zachování anonymity vychovatelů jsou jejich jména nahrazena slovem respondent/ka.

11.5 *Výsledky a jejich analýza*

Na základě provedené analýzy jsem si v přepsaných odpovědích vyznačila kódy. Získaná data jsem doslovně přepsala. Jak už jsem zmiňovala, rozhovory byly polostrukturované. Respondentům jsem pokládala stejné, předem stanovené otázky. K těmto otázkám jsem v průběhu diskuse kladla situačně další otázky. Nespisovné výrazy byly v textu zachovány, aby demonstrovaly autenticitu rozhovorů. Významné kódy jsem pak pro orientaci v textu shrnula do tabulky.

Získaná data respondentů, tj. přepsané rozhovory, jsem uvedla v příloze diplomové práce.

Respondent/ka 1

Polostrukturovaný rozhovor s vychovatelkou

(Profesní motivace vychovatelů dětského domova)

Identifikace:

Pohlaví: žena

Věk: 49 let

Kvalifikace: ruční/strojový sázeč v oboru polygrafie, DPS ve speciální pedagogice

Délka praxe: 20 let

Délka působení v tomto dětském domově: 20 let

Vlastnosti: extrovertní, sangvinik, dominantní, cílevědomá, sebevědomá

Datum, čas, délka rozhovoru: 20. 8. 2019, 13:00, 13:47 (pouze otázky a odpovědi)

<i>Přepsaný rozhovor</i>	<i>Kódy</i>
Čas: 00:04 <u>Jak dlouho pracujete v dětském domově?</u> <i>Celkem už dvacet let.</i>	} Délka praxe
Čas: 00:11 <u>Od kdy jste chtěla být vychovatelkou?</u> <i>Ehm, to už je dávno. Už od základní školy.</i>	} Počáteční iniciativa
Čas: 00:22 <u>Proč jste se jí chtěla stát?</u> <i>Tak já jsem chtěla být stejně dobrá jako moje maminka, která se taky nadchla pro tuhle práci.</i>	} Profesní motivy – matka

Čas: 00:46

Takže Vaše maminka taky pracovala jako vychovatelka v dětském domově?

Jo, jo. Vždycky jsem si hrozně přála být jako ona. Dělal kdysi ve stejném domově jako já. Ehm, ona mě vlastně inspirovala. Takže tak, no.

**Profesní
motivy – matka**

Čas: 01:36

V čem přesně Vás inspirovala?

No ona vlastně chtěla pomáhat tam, kde je třeba. A to samé chci i já. Proto tu teď pracuju. Pomáhám dětem se připravit na jejich budoucí život. Hlavní je, aby uměly ty základní věci, třeba žehlit, prát, uklízet no až po nějakou finanční gramotnost. Vždyť oni samy by si neuměly vypsát ani složenku. Takový věci neumí ani mnohdy děti z normální rodiny. Což je docela smutný.

**Profesní
motivy –
příprava
na praktický
život**

Čas: 02:39

Jaká je tedy Vaše motivace k zaměstnání?

Ehm, ten dobrý pocit z toho, že jim pomůžu se připravit do života. Cítím se pak pro náš svět užitečná. A taky mám z toho pak radost, když vidím výsledky.

**Profesní
motivy –
příprava
na praktický
život, osobní
prosperita**

Čas: 03:28

A jak ty výsledky zjistíte?

No s většinou jsme, jako my vychovatelé, pak ještě chvíli ve spojení po jejich odchodu. Takže přibližně víme, jak se dětem daří. Ale ne každé naše odchované dítě bohužel dopadne dobře. Někdy jsou geny nebo stáhnutí rodiny silnější než naše moudra a příprava a výchova.

Kontakt
s „bývalými
děťmi“

Čas: 04:41

Jaké je Vaše dosavadní vzdělání?

Do školy jsem chodila na střední. Studovala jsem polygrafii. Ještě jsem chodila na půlroční zdravotnický kurz ukončený závěrečnou zkouškou na zdrávce. Ehm, a pak jsem si ještě později v rámci požadavků od pana ředitele dodělávala doplňující pedagogické studium speciální pedagogiky v Ústí nad Labem.

Dosažené
vzdělání

Čas: 05:39

Co si představíte, když se řekne „vychovatel v dětském domově“?

Ehm, tak já si představím svojí mamku a můj sen být stejně dobrá vychovatelka jako byla ona, ale to už jsem říkala. Ehm, je to podle mě zkrátka náhradní rodič pro děti, které jsou v dětském domově umístěny.

Definice vlastní
profese

Čas: 06:55

Litovala jste někdy toho, že jste se rozhodla pro práci vychovatelky?

Rozhodně ne, nelitovala, nikdy, je to práce, která mě baví, a dělám ji srdcem. Jinak se tahle práce dělat opravdu nedá.

Pochybnosti
o vykonané
profesi – žádné

Čas: 07:21

Co vás vedlo k Vaší profesi?

Opět musím zmínit moji maminku. Ta byla můj největší vzor. Proto tuhle práci dělám.

Profesní
motivy –
matka

Čas: 07:35

Mohla byste prosím upřesnit, čím Vás přesně maminka motivovala?

No, líbil se mi třeba její přístup k dětem. I když měla doma mě a mou sestru, dokázala se o svojí lásku podělit jak mezi nás doma, tak i v dětském domově. To jsem na ní obdivovala. Snažím se být jako ona.

Profesní
motivy –
matka

Čas: 08:13

Proč zrovna dětský domov a ne jiné školské zařízení?

No, protože je to jiné, takové více rodinné a mám tu větší vliv na chování, prospěch a život dítěte. Mohu ho nějakým způsobem ovlivnit. Nějak ho vést tou správnou cestou. Záleží samozřejmě pak na něm, jak se rozhodne. Jestli moje rady bude mít na srdci za dveřmi dětského domova. Anebo jestli se nechá strhnout svou rodinou.

Profesní motivy
– osobní zájem
(percepce
rodinného
prostředí, osobní
vliv na výchovu
a vzdělávání,
vedení
ke způsobilému
životu)

Čas: 09:47

Jste spokojená s náplní Vaší práce?

Změnila byste něco ve Vaší profesi?

No já osobně jsem spokojená tak nějak se vším. Nevím o ničem, co bych měla. Takže asi nic.

Spokojenost
s náplní práce/
Potencionální
subjektivní
změny

Čas: 10:12

**Existuje „něco“, co by Vás při Vašem
zaměstnání blokovalo či omezovalo?**

Ne, neexistuje. Nebo aspoň o ničem nevím.

Případné
omezení
v profesi –
žádné

Čas: 10:17

**Máte v hlavě nějaké profesně motivační
vize v současné době? Popřípadě čeho
byste chtěla ve vychovatelství dosáhnout?**

Ne, ne. Mám jen přání vychovávat děti, aby z nich něco bylo. A to bude, jen když budou dobře vedeni ve výchově naší pomocí. Aby si vážily samy sebe a život měly lepší a jednodušší než jejich rodiče. A aby jejich budoucí ratolesti neskončily taky v dětském domově.

Motivační
vize/přání

Čas: 11:48

**Podporuje Vás Vaše rodina ve Vašem
zaměstnání?**

Ano, bez toho by to asi nešlo.

Podpora rodiny

Čas: 11:54

Můžete se kdykoliv svěřit někomu z rodiny o případných problémech ve Vaší práci?

Ovšem. Jistěže můžu, ale nedělám to, většinou si poradím sama.

Podpora rodiny

Čas: 12:18

Jak byste zhodnotila materiální podmínky či vybavenost dětského domova?

Náš dětský domov má podle mého názoru dost vysoký standard. Zhodnotila bych ho na výbornou. Máme dokonce tak šikovného pana ředitele, že se nebojí přihlásit náš dětský domov do různých projektů, díky nimž máme třeba nové dětské hřiště nebo bazén.

Dobré materiální podmínky dětského domova

Čas: 13:34

Existuje podle Vás „něco“, co byste tu změnila?

Ne, já jsem spokojený člověk. (smích)

Potencionální subjektivní změny – žádné

Čas: 13:47

Popište jednou větou filosofii Vašeho školského zařízení.

Ehm, řekla bych to asi takhle. Moment. (zamyšleně) Vychovat každé dítě individuálně, podle jeho potřeb a pomoci se ho začlenit do běžného života naší společnosti.

Názor na filosofii dětského domova

Respondent/ka 2

Polostrukturovaný rozhovor s vychovatelkou

(Profesní motivace vychovatelů dětského domova)

Identifikace:

Pohlaví: žena

Věk: 59 let

Kvalifikace: maturitní obory – střední pedagogická škola, speciální pedagogika

Délka praxe: 25 let

Délka působení v tomto dětském domově: 21 let

Vlastnosti: extrovertní, sangvinik, nebojácná, cílevědomá, učenlivá

Datum, čas, délka rozhovoru: 21. 8. 2019, 11:00, 11:35 (pouze otázky a odpovědi)

Čas: 00:06

Jak dlouho pracujete v dětském domově?

Ehm, už tomu bude celých 21 let.



Délka praxe

Čas: 00:14

Od kdy jste chtěla být vychovatelkou?

Už před nástupem do dětského domova jsem byla vychovatelkou na internátu. I tahle práce mě moc bavila. No, pracovat s dětmi mě lákalo vždycky.



Počáteční iniciativa

Čas: 00:59

Jaké je Vaše dosavadní vzdělání?

Vystudovala jsem střední pedagogickou školu a speciální pedagogiku. Oboje je ukončené maturitou.



Dosažené vzdělání

Čas: 01:23

Říkala jste, že jste před nástupem do dětského domova pracovala jako vychovatelka internátu. Proč jste se rozhodla pro tu změnu jít pracovat do dětského domova?

Jako takhle. Upřímně, předtím než jsem šla pracovat na internát, tak jsem se snažila získat místo tady v děcáku, bohužel ale nebylo v té době místo, tak jsem šla na intr. No a za čtyři roky tu hledali znovu vychovatelku, tak jsem chytla šanci za pačesy a bylo to. Ted' tu pracuju už krásných dvacet jedna let. Děti zbožňuju, a proto si myslím, že to dělám zkrátka pro můj dobrý pocit.

Profesní motivy – osobní zájem (láska k dětem)

Čas: 02:46

Můžete mi nějak specifikovat ten dobrý pocit?

Ehm, děti, které mám na skupině, pro mě znamenají opravdu hodně. Jsou to moje v uvozovkách miminka. A dobrým pocitem myslím právě to, že je беру jako vlastní.

Profesní motivy – osobní zájem (láska k dětem)

Čas: 03:31

To je krásné. Vaše děti musí být na Vás pyšné, za to jaká jste. Samozřejmě celá Vaše rodina.

Já bohužel svoje vlastní děti nemám.

Profesní motivy – rodinná záležitost

Čas: 03:54

To je mi líto, za to se hrozně moc omlouvám. Nezlobte se.

Já se vůbec nezlobím. Proto tuhle práci dělám. Tyhle děti jsou moje rodina.

**Profesní motivy –
rodinná záležitost**

Čas: 04:21

To je moc krásné. Ještě jednou se Vám moc omlouvám. Musíte být opravdu silný člověk. Děti Vás tu musí milovat. Tak teď zase z jiného soudku. Co si představíte, když se řekne „vychovatel v dětském domově“?

To jste hodná. Ehm, co třeba člověk odkázaný na časově náročnou práci.

**Definice vlastní
profese**

Čas: 05:07

Litovala jste někdy toho, že jste se rozhodla pro práci vychovatelky?

Vůbec ne, nebaví mě jednotvárnost. Tady je každý den jiný. Neumím si ani představit, že pracuji třeba ve fabrice se stroji.

**Pochybnosti
o vykonané
profesi – žádné**

Čas: 05:34

Co vás vedlo k Vaší profesi?

Asi to, že já sama jsem děti mít nemohla. Asi jsem si to chtěla tím děčákem nějak vykompenzovat.

**Profesní
motiv –
rodinná
záležitost**

Čas: 05:58

Otázka, proč zrovna dětský domov a ne jiné školské zařízení, je ve Vašem případě zbytečná.

To bych se furt opakovala.

Čas: 06:09

Jste spokojená s náplní Vaší práce?
Změnila byste něco ve Vaší profesi?

Spokojená? No ano! Spokojenost svědčí i v mém jednadvacetiletém působení v domově. Změnu bych určitě udělala a to v administrativě. To papírování je někdy ztrátou času. Občas ta dokumentace je zbytečná a zatěžující. Co si budeme povídat.

Spokojenost
s náplní práce/
Subjektivní
změny –
administrativa

Čas: 07:02

Existuje „něco“, co by Vás při Vašem zaměstnání blokovalo či omezovalo?

Bohužel to jsou mé zdravotní problémy. Minulý rok jsem si prošla doslova peklem. Doktoři mi zjistili rakovinu, kterou naštěstí zachytili včas. I přesto, že jsem byla nemocná, jsem se této práci nechtěla vzdát. Jelikož stereotyp jako je sedět doma, to by mě ubilo. Musela jsem do práce, protože jak už jsem říkala, tady je každý den jiný.

Omezení
v profesi

Čas: 08:13

Máte můj obdiv! Máte v hlavě nějaké profesně motivační vize v současné době?

Popřípadě čeho byste chtěla ve vychovatelství dosáhnout?

No ano, ty mám každý den, třeba jak předat dětem to nejlepší do života. Je to ale dlouhodobá a individuální záležitost. Někdy se to podaří, a někdy také ne.

Motivační
vize/přání

Čas: 09:01

Podporuje Vás Vaše rodina ve Vašem zaměstnání?

Ano, můj milovaný manžel.

Podpora rodiny

Čas: 09:10

Můžete se kdykoliv svěřit někomu z rodiny o případných problémech ve Vaší práci?

Práci domů netahám. (smích)

Podpora rodiny

Čas: 09:21

Jak byste zhodnotila materiální podmínky nebo vybavenost dětského domova?

V dnešní době je to na vysoké úrovni. Pamatuju si pokoje po patnácti dětech. To bylo otrěsné. Ted' už děti spí po dvou nebo po třech. No jo, myslím, že v roce dva tisíce pět, kdy se změnil ten zákon, se do dětských domovů investovaly nemalé finanční prostředky. A to je dobře. Děti se tu mají cítit jako doma a ne jako ve škole.

Dobré materiální
podmínky
dětského domova

Čas: 10:43

Existuje podle Vás „něco“, co byste tu změnila?

Jak jsem se už zmínila, zatěžující administrativu. Ta je jak odporná, tak i v některých ohledech naprosto zbytečná. Bože, šetřme lesy. Ten čas bych raději věnovala dětem.

Subjektivní
změny –
administrativa

Čas: 11:35

Popište jednou větou filosofii Vašeho školského zařízení.

Jsme pouze náhrada rodiny dětem, kterým to vlastní rodina neumožňuje.

Názor
na filosofii
dětského
domova

Respondent/ka 3

Polostrukturovaný rozhovor s vychovatelem

(Profesní motivace vychovatelů dětského domova)

Identifikace:

Pohlaví: muž

Věk: 40 let

Kvalifikace:

Délka praxe: 10 let

Délka působení v tomto dětském domově: 10 let

Vlastnosti: introvertní, flegmatik, pracující, učenlivý, trpělivý

Datum, čas, délka rozhovoru: 22. 8. 2019, 14:00, 09:09 (pouze otázky a odpovědi)

Čas: 00:03

Jak dlouho pracujete v dětském domově?

Pracuji tu 10 let a pár měsíců.

Čas: 00:09

Od kdy jste chtěl být vychovatelem?

No, už jako malej jsem si hrál na učitele a školu se svými kamarády. No a jednou jsem byl s kamarádkou na kafičku a ta mi řekla, že v jednom děcáku hledají výpomoc. Tak jsem to šel aspoň zkusit. Zrovna jsem práci hledal, ale s dětma jsem nikdy předtím nedělal. Tak jsem se modlil, aby mě přijali. No a zrovna se nikdo jiný neucházel, tak jsem tu práci naštěstí dostal. Na začátku jsem se domluvil s panem ředitelem na nějakých návštěvách v dětském domově, kde jsem si mohl zkusit být s děckama společně s jiným kmenovým vychovatelem. No a světe div se, práce se sociálně handicapovanými dětmi zalíbila natolik, že jsem se začal o práci více zajímat. A ve finále se ze mě stal strejda.

Délka praxe

Počáteční iniciativa

Čas: 01:49

Strejda? Jak to myslíte?

No to oni nám tady takhle děti říkají. Chceme jim nahradit rodinnou atmosféru a ne nějaký tábor. (smích)

Vysvětlení
pojmu „strejda“

Čas: 02:01

Kde jste pracoval před nástupem do dětského domova?

No, pracoval jsem jako číšník v jedné restauraci.

Předchozí
zaměstnání

Čas: 02:09

To je úplně jiná profese. Nechybí Vám Vaše původní práce?

Rozhodně nechybí. Já jsem totiž před pár lety učil v jednom středisku děti hrát na kytaru. No a tam mě celkem chytlo to, že to s dětma není úplně tak špatný, že je to celkem zábava.

Přechod
z předchozího
zaměstnání

Čas: 02:32

Na kytaru hrajete?

Už odmala. To byla taky moje jediná výhoda, když jsem byl přijat na pozici vychovatele. Tou výhodou nemyslím hru na kytaru, ale to, že jsem měl nějakou menší zkušenost s dětmi.

Výhoda praxe pro přijetí
do dětského domova

Čas: 03:02

Podle Vašich slov, pracujete v dětském domově, protože Vám to nabídla kamarádka? Jestli to dobře chápu.

Podstatě ano, protože bylo tak říkajíc volný místo. To, že mě to baví dodnes, nastalo až po nějaký tý zkušenosti. A nebudu Vám lhát, líbil se mi i plat, který mi tu nabídli. Takže o peníze tu šlo taky.

Profesní motivy –
impuls
ze strany
kamarádky,
platové
ohodnocení

Čas: 03:37

Je ještě něco, co zpočátku Vás kromě aktivní kamarádky a platového ohodnocení motivovalo k této práci?

Ehm, teď mě nic jiného nenapadá.

Čas: 03:48

Jaké je Vaše dosavadní vzdělání?

Chodil jsem nejprve na tříleták kuchař, číšník, pak jsem si dodělal maturitu na stavebce, kde jsem si udělal obor dřevěné konstrukce a stavby. Když jsem nastoupil do děcáku, musel jsem si dodělat kvalifikaci pro tuhle práci. Takže mám vyštudované také doplňující pedagogické studium se speckou.

Dosažené vzdělání

Čas: 04:44

Co si představíte, když se řekne „vychovatel v dětském domově“?

Ve zkratce osoba, která pracuje s dětmi, věnuje se jejich výchově a pozitivní motivaci pro jejich budoucí nesnadný život.

Definice vlastní profese

Čas: 05:02

Litoval jste někdy toho, že jste se rozhodl pro práci vychovatele?

Nikdy jsem rozhodně nelitoval.

Pochybnosti
o vykonané
profesi – žádné

Čas: 05:09

Co vás vedlo k Vaší profesi?

Jak už jsem řekl, dal jsem na radu kamarádky a později jsem zjistil, že je to zajímavá práce s dětmi. No a líbil se mi plat, který mi nabídli, tak jsem do toho šel bez váhání.

**Profesní
motivy** –
impuls
ze strany
kamarádky,
platové
ohodnocení

Čas: 05:31

Proč zrovna dětský domov a ne jiné školské zařízení?

Protože nabídka přišla právě na tohle zařízení. (smích)

**Profesní
motivy** –
impuls
ze strany
kamarádky

Čas: 05:41

Jste spokojen s náplní Vaší práce? Změnil byste něco ve Vaší profesi?

Jsem spokojený. A co bych asi změnil, je velké množství písemností.

Spokojenost
s náplní práce/
Subjektivní
změny –
administrativa

Čas: 05:57

Existuje „něco“, co by Vás při Vašem zaměstnání blokovalo či omezovalo?

O ničem nevím. Jen ty písemnosti. Ale ty bohužel být musí.

Případné
omezení
v profesi

Čas: 06:05

Máte v hlavě nějaké profesně motivační vize v současné době? Popřípadě čeho byste chtěl ve vychovatelství dosáhnout?

No takhle, protože jsem tu začal jako lajk, tak bych se nebránil se dále více vzdělávat v tomhle oboru.

Motivační
vize/přání

Čas:06:37

Podporuje Vás Vaše rodina ve Vašem zaměstnání?

To rozhodně, bez jejich podpory bych nemohl tuhle časově náročnou práci dělat. Vždyť svou dceru vidím jednou za dva dny pořádně. Vše je jen o zvyku ale.

Podpora rodiny

Čas: 07:02

To je dobře, že Vás dcera a ostatní takhle podporují. Můžete se kdykoliv svěřit někomu z rodiny o případných problémech ve Vaší práci?

Mohu určitě. Ale není to můj styl, většinou si vše hned vyřeším.

Podpora rodiny

Čas: 07:19

Jak byste zhodnotil materiální podmínky či vybavenost dětského domova?

Řekl bych, že až na pár věcí je náš děcák na nadstandardní úrovni. Ne všechny děcáky mají hřiště, pískoviště, bazén, tři auta a tak.

Dobré materiální
podmínky
dětského domova

Čas: 07:33

Až na pár věcí? Co tím například myslíte?

To jsou maličkosti. Spíš takový ty estetický věci jako je okopaná postel. (smích)

Materiální podmínky
dětského domova

Čas: 07:46

Existuje podle Vás „něco“, co byste tu změnil?

Změnil bych to, že bych omezil dětem zážitky, kterých mají víc než dost, protože si jich bohužel neváží. Osobně bych je více zapojil do činností, kterými si musí na zážitek sebepomoci, třeba brigádou. Jak se říká, bez práce nejsou koláče.

Subjektivní změny –
zásluhy dětí

Čas: 09:09

Popište jednou větou filosofii Vašeho školského zařízení.

Dětský domov úředního typu. Samý písemnosti na úkor práce s dětmi.

Názor
na filosofii
dětského
domova

11.5.1 Shrnutí zjištěných klíčových profesních motivů

Na základě analýzy získaných dat jsem kódováním zjistila klíčové profesní motivy respondentů.

Níže uvedená tabulka interpretuje hlavní důvody vychovatelů vedoucí k profesi. V odpovědích respondentů jsem se snažila vyhledat důvody, které vedou vychovatele k profesi. Získané podněty jsem zjistila kódováním textu a následně jsem je uvedla do sloupce „*Profesní motivy*“.

Tabulka výsledků profesních motivů

<i>Profesní motivy</i>
Vzor matky
Příprava na praktický život
Osobní prosperita
Percepce rodinného prostředí
Osobní vliv na výchovu a vzdělávání
Vedení ke způsobilému životu
Osobní zájem a láska k dětem
Rodinná záležitost
Impuls ze strany kamarádky
Platové ohodnocení

12 Diskuse a závěr

Respondenty výzkumu byli tři vychovatelé, kteří pracují ve stejném dětském domově a mají v něm dlouholetou praxi, minimálně 10 let.

Při sběru dat mi byla oporou technika polostrukturovaného rozhovoru. Otázky vztahující se k rozhovoru byly předem připravené. V průběhu rozhovoru jsem také kladla situační otázky. Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon na funkci diktafon. Poté byly doslovně přepsány, aby se zachovala autenticita rozhovorů.

Rozhovor byl rozdělen do tří oblastí, obsahovaly 15 otázek. Tyto oblasti jsem označila otázkami „rozehřívacími, relevantními a zakončovacími“. „Rozehřívací“ otázky se zaměřovaly na historii, profesní vývoj či vztah k profesi vychovatele. Otázky relevantní a doplňkové určovaly spokojenost vychovatelů s profesí, jejich potenciální změny v zaměstnání, motivační vize a přání. „Zakončující“ otázky se specializovaly na podporu rodinného zázemí, materiální podmínky školy, vize a filosofii školského zařízení. V některých otázkách vychovatelé své profesní motivy zmínili již dříve.

Překvapilo mě dosažené vzdělání dotázaných. Pouze jedna respondentka dosáhla již po základní škole středoškolského pedagogického vzdělání. Ostatní respondenti si pedagogické vzdělání doplnili v průběhu vychovatelského zaměstnání.

Ve výzkumném šetření jsem zjistila, že existují různé faktory, které vedou k profesi vychovatele v dětském domově. Hlavním cílem diplomové práce bylo zjištění klíčových profesních motivů vychovatelů pracujících v dětském domově. V práci jsem se snažila nalézt odpověď na klíčovou výzkumnou otázku – „*Jaké důvody vedou vychovatele k profesi?*“. Důvody, které vedou vychovatele k profesi, jsou:

- vzor matky,
- snaha připravit jedince na budoucí praktický život,
- osobní prosperita vychovatele,
- percepce rodinného prostředí,
- osobní vliv na výchovu a vzdělávání dětí,
- vedení ke způsobilému životu,

- osobní zájem a láska k dětem,
- rodinná záležitost ve smyslu negativní reprodukce,
- impuls ze strany kamarádky, tzn., počáteční motiv byl podnětem druhé osoby,
- platové ohodnocení.

Různorodost profesních motivů mě překvapila. Myslím si, že profesní motivy jsou důležité pro úspěšné a houževnaté pracovní nasazení.

Při osobním setkání jsem z respondentů cítila pohodu a klid. Domnívám se, že svou práci dělají se smyslem vyjadřující empatii náhradního rodiče, který dodává lásku a péči dětem bez biologické rodiny.

Jako velké pozitivum u profese vychovatele dětského domova vidím jeho pracovní prostředí, které mu nabízí rodinné zázemí neboli rodinnou skupinu. Ta představuje siluetu běžné rodiny. Tím mám například na mysli přátelské vztahy mezi členy, jejich vzájemný respekt a lásku, vaření, úklid, praní, žehlení, apod. Negativum však vidím v časové náročnosti profese. Vychovatel dětského domova pracuje zpravidla dva dny za sebou. Ve svém zaměstnání stráví téměř celý den na úkor své rodiny. Profesi vychovatele by měli vykonávat dle mého názoru lidé, kteří nemají doma malé děti, neboť tato profese je časově obětavá.

Domnívám se, že právě děti bez rodin potřebují výrazně projevovat lásku od náhradního rodiče. To může náhradní rodič neboli vychovatel jen tehdy, když se bude intenzivně, a hlavně individuálně věnovat této náročné profesi. Důvodů, proč tyto děti potřebují výrazně vidět a cítit lásku, je mnoho. Například proto, že se v dětském domově často objevují děti týrané, zanedbané či sexuálně zneužívané. Ty potřebují v sobě odbourat největší handicap, a tím je strach a bolest.

Dle mého mínění se analýza dat podařila téměř vyhodnotit. Důvody neboli motivy, které vedou vychovatele k profesi, byly „poodhaleny“, jelikož kvalitativní šetření třech případů neumožňuje zobecnění motivů. Tyto tři případy, které byly analyzovány, nemohou dostatečně sytit různorodost, bohatost a složitost tématu. Domnívám se, že cíl diplomové práce byl splněn.

13 Seznam použitých zdrojů

- ATKINSON, R., L., 2003. *Psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-640-3.
- BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I., 1998. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press. ISBN 80-85943-57-3.
- BENDL, S., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.
- ČÁP, J., MAREŠ, J., 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.
- DUDÍKOVÁ, I., 2014. *Utváření profesní identity u studentů speciální pedagogiky*. Brno. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce: Jan Mareš.
- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2008. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Brno: TRITON. ISBN 978-80-7387-014-0.
- HALÍŘOVÁ, M., 2014. *Vznik a vývoj ústavní péče o děti a mládež do roku 1914*. In: Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- HALÍŘOVÁ, M., 2012. *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvícenství do roku 1914*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-486-4.
- JANIŠ, K., LOUDOVÁ, I., 2011. *Vybraná témata z teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-113-6.
- JEDLIČKA, R., a kol., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.
- JEDLIČKA, R., a kol., 2014. *Teorie výchovy – tradice, současnost, perspektivy*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2412-9.
- JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.
- KASPER, T., KASPEROVÁ, D., 2008. *Dějiny pedagogiky*. České Budějovice: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2429-4.
- KOHOUTEK, R., 2000. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 80-7204-156-8.

- KOHOUTEK, R., 2006. *Úvod do psychologie: psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-4077-7.
- KOHOUTOVÁ, J., 2008. *Stručný vývoj ústavní výchovy od roku 1990 do dneška*. In: Náhradní výchova dětí - možnosti a meze. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-87146-05-7.
- LAŠEK, J., VONDROUŠKOVÁ, J., 2014. *Psychologie sociální a osobnosti*. Hradec Králové.
- LOCKE, E., A., (1997) in MOYNIHAN, D., P., PANDEY, S., K., 2007. *Finding Workable Levers over Work Motivation: Comparing Job Satisfaction, Job Involvement and Organizational Commitment*. Madison: La Follette School.
- MATĚJÍČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. Praha: SLON. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MUSIL, R., 2014. *Pedagogika: pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium. ISBN 978-80-7333-107-8.
- NAKONEČNÝ, M., 2005. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada Publishing.
- NAKONEČNÝ, M., 2014. *Motivace chování*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-830-6.
- NOVOTNÁ, V., FEJT, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: UJAK. ISBN 978-80-86723-77-8.
- PÁVKOVÁ, J., a kol. 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- PAUKNEROVÁ, D., 2012. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3809-3.
- PELIKÁN, J., 1995. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis. ISBN 80-85498-27-8.
- PLAMÍNEK, J., 2005. *Vedení lidí, týmů a firem*. Praha: Grada.
- PLHÁKOVÁ, A., 2003. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1387-3.
- PLHÁKOVÁ, A., 2006. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-0871-3.

- PRÁŠILOVÁ, M., 2006. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: UP Olomouc. ISBN 80-244-1415-5.
- PROVAZNÍK, V., KOMÁRKOVÁ, R., 1996. *Motivace pracovního jednání*. Praha: VŠE.
- PRŮCHA, J., 2005. *Moderní pedagogika*. Praha: Portá. ISBN 80-7367-047-X.
- SEKERA, O., 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-728-1.
- RÝDL, K., 2014. *Pedagogická úroveň "vychovatelem" vycházela z osobností - příklad Leopolda Peka a Aloise Zikmunda*. In: Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- ŘEZNÍČEK, I., 2000. *Metody sociální práce*. Praha: Slon. ISBN 80-85850-00-1.
- SMÉKAL, V., 2009. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-62-6.
- SYCHROVÁ, A., 2014. *Ústavní péče jako součást náhradní péče o dítě*. In: Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- SYCHROVÁ, A., HALÍŘOVÁ M., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ K., a kol., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
- ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVANCAR, Z., BURIÁNOVÁ, J., 1988. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.
- VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁŇOVÁ, K., 2011. *Osobnost pedagoga při práci s dětmi s těžkým postižením*. Brno. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce: Lucie Procházková.
- Vyhláška č. 60/2006 Sb., o postupu při zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo

ochranné výchovy. In: *Sbírka zákonů*. [online]. 2010 [vid 2019-15-4]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-60>.

VOCILKA, M., 1999. *Dětské domovy v České republice I.: Teoretická východisko*. Praha: MŠMT.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*. [online]. 2010 [vid 2019-15-4].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. [online]. 2010 [vid 2019-15-4].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

ZIMBARDO, P., G., 2003. *Psychology*. Boston: Allyn and Bacon. ISBN 0-205-35660-5.

ŽUFNÍČEK, J., et al. 2012. *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělání. ISBN 978-80-87652-59-6.

Použité články

KŘEMÉNKOVÁ, L., NOVOTNÝ, S. (2010). Profil motivační struktury učitele. [online]. 2010 [vid 2019-9-8].

Dostupné z: <http://www.researchgate.net/publication/215826371>.

MATOUŠKOVÁ, I., SPURNÝ, J. (2008). Pracovní spokojenost – mnohorozměrný pojem. *Brána vzdělání*. [online]. 2008 [vid 2019-9-8]. s. 1 – 8.

Dostupné z: <http://www.branavzdelani.estranky.cz/clanky/kontakt/kontakt>.

STRÁSKA, H., (46/2005). Kdo vychovává v dětských domovech. *Učitelské noviny*. roč. 2006, č. 5. [online]. 2006 [vid 2019-12-2].

Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2933>.

